

Financiële verantwoording 2016

De Onderwijsspecialisten

INHOUDSOPGAVE

1	Jaarverslag Raad van Toezicht	3
2.	Bestuursverslag	7
2.1	Algemeen	7
2.2	Planning & Control	11
2.3	Treasury beleid 2016 personele unie	13
2.4	Vermogenspositie De Onderwijsspecialisten	13
2.5	Toekomstverwachting en begroting 2017	16
2.6	Continuïteitparagraaf	18
3.	Jaarrekening	21
3.1	Grondslagen voor waardering	21
	3.1.1 Algemeen	21
	3.1.2 Grondslagen voor waardering en resultaat bepaling	21
3.2	Balans (na resultaatbestemming)	25
3.3	Staat van baten & lasten	27
3.4	Kasstroomoverzicht	28
3.5	Toelichting balans	29
	3.5.1 Materiële vaste activa	29
	3.5.2 Vorderingen	30
	3.5.3 Liquide middelen	32
	3.5.4 Eigen Vermogen	33
	3.5.5 Voorzieningen	35
	3.5.6 Kortlopende schulden	36
	3.5.7 Niet in de balans opgenomen verplichtingen	39
	3.5.8 Verbonden partijen	39
3.6	Toelichting Staat van Baten & Lasten 2016	40
	3.6.2 Overige overheidsbijdragen en subsidies	41
	3.6.3 Overige baten	42
	3.6.4 Personele lasten	43
	3.6.5 Bezoldiging bestuurders en toezichthouders	44
	3.6.6 Afschrijvingen	46
	3.6.7 Huisvestingslasten	47
	3.6.8 Overige lasten	48
	3.6.9 Financiële baten	49
4.	Overige gegevens	50
4.1	Controleverklaring	50
4.2	Resultaat	51
4.3	Gebeurtenissen na balansdatum	51
5.	BIJLAGEN onderdeel uitmakend van de jaarrekening	52
5.1	Algemene instellingsgegevens	52
5.2	De organisatiestructuur	54
5.3	Risico-inventarisatie	55

1 Jaarverslag Raad van Toezicht

De Raad van Toezicht heeft drie kerntaken.

- De Raad is de werkgever van het College van Bestuur en ziet toe op rechtmatig en integer bestuur en beheer van de organisatie.
- De Raad ziet toe op de naleving en uitvoering van de vigerende wet- en regelgeving alsmede de rechtmatige verwerving van de middelen en doelmatigheid van de bestemming daarvan door het College van Bestuur en daarmee op de kwaliteit van het door de organisatie geboden onderwijs
- De Raad functioneert als klankbord voor het College van Bestuur.

Daarnaast keurt de Raad van Toezicht onder meer het jaarverslag en de jaarrekening goed, het strategisch beleidsplan en benoemt de accountant. Bij de vervulling van haar taken laat de Raad zich bijstaan door een drietal commissies:

- De Auditcommissie
- De Remuneratiecommissie
- De Commissie Onderwijskwaliteit

De commissies worden samengesteld uit leden van de Raad, het bestuur en leden van de directie van De Onderwijsspecialisten. Een lid uit de Raad van Toezicht, is door de GMR'en voorgedragen om namens de Raad van Toezicht de verbinding tussen GMR en Raad van Toezicht te behartigen. De Raad van Toezicht heeft in het afgelopen jaar vier keer vergaderd. Daarnaast vinden er periodieke overleggingen plaats tussen de voorzitter van de Raad van Toezicht en het College van Bestuur.

Samenstelling Raad Van Toezicht

De Raad van Toezicht bestond op 1 januari 2016 uit de volgende personen:

Functie	Naam	Deelname commissie
Voorzitter	: De heer H. Luchtmeijer	Voorzitter Remuneratiecommissie
Lid	: De heer C. Donker	Lid Remuneratiecommissie, tijdelijk lid Auditcommissie
Lid	: Mevrouw M. van Etteger	Voorzitter Commissie Onderwijskwaliteit
Lid	: Mevrouw J. Pijl	Voorzitter Auditcommissie
Lid	: De heer D.H. van Uitert	Lid Commissie Onderwijskwaliteit en lid op voordracht GMR

In 2016 is de bezetting van de Raad van Toezicht gewijzigd. Per 22 juni is de heer C. Achterberg toegetreten tot de raad. Per 31 december 2016 is mevrouw J. Pijl afgetreden.

Onderstaand volgt een korte beschrijving van de belangrijkste onderwerpen in 2016.

Strategisch beleid van de organisatie

Het strategisch beleid is een regelmatig terugkerend onderwerp in de vergaderingen van de Raad van Toezicht. De ontwikkelingen die van invloed zijn op dit beleid worden besproken in het kader van de kwaliteitscyclus van de organisatie, zoals het strategisch beleidsplan, de kaderbrief, het jaarplan, de begroting, de tussenevaluaties en het jaarverslag, maar ook op basis van actuele ontwikkelingen. De Raad van Toezicht is hierbij de kritische sparringpartner voor het College van Bestuur en verleent na een inhoudelijke bespreking, zijn goedkeuring aan de beleidsdocumenten van het College van Bestuur.

Strategisch huisvestingsbeleid

Mede door de veranderingen in de wetgeving, zijn de verantwoordelijkheden van de organisatie op het gebied van de huisvesting toegenomen. Zo is het buitenonderhoud per 1 januari 2015 onder de verantwoordelijkheid van het bevoegd gezag gekomen. Daarnaast heeft onze organisatie een groot aantal (nieuw)bouwprojecten op het programma staan. De actuele ontwikkelingen op dit vlak worden periodiek met het College van Bestuur in de vergadering van de Raad besproken.

Passend onderwijs en samenwerking met andere (school)besturen

De ontwikkelingen in het kader van passend onderwijs vormen nog steeds een belangrijk aandachtsgebied voor de organisatie en daarmee ook voor de Raad van Toezicht. Zowel de landelijke als de regionale ontwikkelingen hebben een grote invloed op het strategische beleid van de organisatie. Dit onderwerp is dan ook een vast thema op elke vergadering van de Raad van Toezicht. De raad bespreekt de ontwikkelingen met het College van Bestuur en geeft adviezen over de in dit kader te nemen beleidskeuzes. In dit kader is ook gesproken over de veelheid aan vragen voor een vergaande samenwerking die op onze organisatie afkomen. Naast de wenselijkheid en effecten die dit op de organisatie heeft, is er ook gesproken over de wenselijkheid van de samenwerking met het speciale basisonderwijs (sbo) in de diverse samenwerkingsverbanden waar onze so-scholen in gelegen zijn. Hierbij is met name aan bod gekomen de meerwaarde die deze samenwerking heeft op het onderwijsaanbod aan de leerlingen met een extra ondersteuningsvraag. Naast de ontwikkelingen op het gebied van samenwerking met het speciaal basisonderwijs, is in 2016 in het bijzonder aandacht geweest voor de uitbreiding van de personele unie met De Brouwerij uit Zetten, de mogelijke overdracht van twee scholen in Apeldoorn van de Ambelt uit Zwolle, de overdracht van de Van Voorthuysenschool van Leerplein055 uit Apeldoorn en de aansluiting van (SBO) SAM, een school voor speciaal basisonderwijs (SBO) uit Doetinchem. De Raad van Toezicht heeft zijn goedkeuring gegeven aan de door het College van Bestuur vastgestelde intentieovereenkomsten voor bovengenoemde samenwerkingstrajecten. De eerder afgegeven goedkeuring aan de uitbreiding van de personele unie met De Brouwerij, is in 2016 op basis van de opbrengsten van de ingezette samenwerking bestendigd.

Het argument om een samenwerking aan te gaan is voor de organisatie altijd primair de onderwijsinhoud: kunnen wij met anderen het onderwijsaanbod voor leerlingen met een beperking door het bundelen van kennis en expertise nóg beter maken. Daarnaast is de organisatie al vanaf de start van passend onderwijs ervan overtuigd dat verbindingen tussen het speciaal onderwijs en het speciaal basisonderwijs voor beide partijen van groot belang is. Niet alleen voor het kunnen behouden van het aanbod en de daar aanwezige kennis en expertise, maar ook om die kennis en expertise zo gedifferentieerd en efficiënt mogelijk te kunnen inzetten voor leerlingen. Tevens zijn wij de mening toegedaan dat de toekomst van het (voortgezet) speciaal onderwijs zich met name zal ontwikkelen in de richting van een flankerende rol t.b.v. het reguliere basis- en

voortgezet onderwijs: intensieve samenwerkingsconstructies met én binnen het reguliere onderwijs.

Gemeenschappelijke medezeggenschapsraad (GMR)

De heer Van Uitert, lid van de Raad van Toezicht, is door de GMR'en voorgedragen om namens de Raad van Toezicht de verbinding tussen GMR en Raad van Toezicht te behartigen. Tussen de GMR en het betrokken lid van de Raad van Toezicht is regelmatig overleg. De heer Van Uitert overlegt regelmatig met de voorzitter van de GMR en bezoekt één keer per jaar de GMR-vergadering. Ook worden de verslagen van de GMR-vergaderingen aan hem doorgestuurd. Eén keer per jaar is er een bespreking met een brede afvaardiging van de Raad van Toezicht en de GMR en is er een gezamenlijke themabijeenkomst tussen de volledige Raad van Toezicht, de GMR en het College van Bestuur. De onderwerpen van deze bijeenkomst waren verbonden aan de thema's uit de Kaderbrief 2016 van het College van Bestuur. Op deze wijze is er aandacht besteed aan de afstemming van de onderwerpen van het strategische beleid. De GMR stelt een eigen jaarverslag op van haar werkzaamheden; dit verslag kan worden opgevraagd bij de GMR.

Kwaliteit van het onderwijs

De Commissie Onderwijskwaliteit volgt de kwaliteitsontwikkeling van het onderwijs in de organisatie. Aangezien het verzorgen van goed onderwijs dé primaire taak is van de organisatie, vindt de raad het belangrijk om zijn toezicht ook te richten op de kwaliteit van het onderwijs. Het is daarbij evident dat de echte kennis en deskundigheid zich in de organisatie zelf bevindt. De Commissie Onderwijskwaliteit heeft in 2016 haar aandacht vooral gericht op de ontwikkelingen van het kwaliteitsbeleid van de organisatie. Zo is in de vergaderingen van deze commissie met het College van Bestuur en de beleidsmedewerker kwaliteit gesproken over de kwaliteitskaders die door de organisatie zelf zijn ontwikkeld en bekend staan onder de naam 'Totale Kwaliteit'. Ook is er aandacht besteed aan de Zorgplicht Sociale Veiligheid op School. Het bestuur heeft er bewust voor gekozen om Sociale Veiligheid op de scholen te koppelen aan het kwaliteitsbeleid. Daarnaast zijn de bevindingen van de periodieke schoolonderzoeken van de Inspectie van het Onderwijs besproken.

Om een beeld te krijgen van de kwaliteit van het onderwijs nemen de leden van de Raad van Toezicht ook deel aan de periodieke schoolbezoeken van het College van Bestuur.

Auditcommissie

Deze commissie bestaat uit de Raad van Toezicht-leden mevrouw Pijl en de heer Donker, vanaf 1 september 2016 is ook de heer Achterberg toegetreten tot deze commissie. De commissie heeft regelmatig overleg met het College van Bestuur en de directeur Centrale Diensten/controller. In de vergaderingen zijn onderwerpen voorbereid ten behoeve van de agenda van de Raad van Toezicht. Dit betreft o.a. de managementletter, de begroting en de jaarrekening, de periodieke financiële rapportages en het Treasuryplan. Daarnaast komen ook incidentele zaken aan bod, zo is er het afgelopen jaar bijzondere aandacht uitgegaan naar de financiële aspecten van de uitbreiding van de personele unie met De Brouwerij, de mogelijke overdracht van de scholen van de Ambelt in Apeldoorn en het aangepaste treasurystatuut.

Remuneratiecommissie

Deze commissie heeft tweemaal per jaar overleg met het College van Bestuur omtrent o.a. het functioneren van het CvB en het arbeidsvoorwaardenbeleid. De commissie heeft een hiervoor een voorbereidende en adviserende rol richting de Raad van Toezicht. Ook heeft de commissie

aandacht voor de invulling van de Raad van Toezicht. De commissie bereidt de onderwerpen voor zoals bijvoorbeeld het rooster van aftreden en de herbezetting van de posities in de Raad bij een definitief vertrek van leden van de Raad van Toezicht.

In 2016 heeft de commissie een periodiek functioneringsgesprek gevoerd met de leden van het College van Bestuur en hierover verslag gedaan aan de Raad van Toezicht. Verder is op basis van de Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector, kortweg: Wet normering topinkomens (WNT-2), welke inging per 1 januari 2016, een voorstel voorbereid voor de indeling van de bestuurders in de klassenstructuur van deze wet en heeft de commissie een voorstel voorbereid voor de honorering van de leden van de Raad van Toezicht. Hiermee conformeren De Onderwijsspecialisten zich aan de landelijke richtlijnen.

Ook is er aandacht besteed aan de consequenties van de wet 'Versterking bestuurskracht' voor de organisatie. Hierbij is onder andere gesproken over de invloed van deze wet voor het overleg met de GMR en de intern vast te stellen Klokkenluidersregeling. Voor deze laatste regeling wordt gebruik gemaakt van de modelregeling van de PO-raad.

Compliance Corporate Governance

Goed bestuur draagt bij aan goed onderwijs voor ieder kind. De uitgangspunten van goed bestuur gaan over onderwerpen als: scheiding van bestuur en toezicht, vaststellen van het toezichtkader en verantwoording afleggen aan derden, maar ook over het bevorderen van een cultuur waarin de professionals gestimuleerd worden met elkaar in gesprek te gaan om de kwaliteit van het eigen en elkaars professionele handelen te versterken. De Raad van Toezicht conformeert zich nadrukkelijk aan deze uitgangspunten. In 2016 heeft de Raad van Toezicht een vervolg gegeven aan het evalueren van haar eigen functioneren en hierbij nadrukkelijk de richtlijnen van de governance code van het onderwijs betrokken. Deze evaluatie krijgt hiermee een jaarlijks karakter en hierbij zijn een aantal werkafspraken aangepast. Ook is het functioneren van de Auditcommissie, de Commissie Onderwijskwaliteit en de Remuneratiecommissie geëvalueerd.

Jaarverslag en Jaarrekening 2016

De Raad van Toezicht heeft kennis genomen van het jaarverslag van het College van Bestuur over 2016 en heeft vervolgens de jaarrekening over 2016 goedgekeurd. De jaarrekening en de bevindingen van de externe accountant zijn in juni 2017 besproken in de vergadering van de Raad van Toezicht, in het bijzijn van het College van Bestuur en de externe accountant.

Arnhem, juni 2017

H. Luchtmeijer,
Voorzitter Raad van Toezicht

2. Bestuursverslag

2.1 Algemeen

Verantwoorden wat De Onderwijsspecialisten doet met de publieke middelen die zij verkrijgt heeft een nadrukkelijke plaats in het dagelijks werk. Ouders, collega-scholen, Ministerie van OCW, Inspectie van het Onderwijs, samenwerkingspartners, maar ook de Raad van Toezicht willen geïnformeerd worden over de wijze waarop de organisatie invulling geeft aan haar taak en verantwoordelijkheid.

Verantwoording staat niet op zichzelf, maar maakt onderdeel uit van 'good governance'. Het bestuursverslag bij de jaarrekening 2016 richt zich op de publieke verantwoording van de besteding van de verkregen middelen, maar wil ook bijdragen aan het draagvlak voor de (beleids-) keuzen, en de leer- en verbeterfunctie hiervan. Als College van Bestuur richten wij ons daarbij niet alleen op verantwoording in de verticale lijn richting de Raad van Toezicht, Inspectie van het Onderwijs en Ministerie van OCW, maar ook op verantwoording in horizontale lijn richting collega's, ouders en samenwerkingspartners.

De Onderwijsspecialisten omvat de rechtspersonen 'Stichting ter bevordering van basisonderwijs, speciaal onderwijs, (voortgezet) speciaal en voortgezet onderwijs aan leerlingen met een beperking' voor cluster 3 onderwijs en 'Stichting Orthopedagogische Onderwijsinstellingen Arnhem en omstreken' voor cluster 4 onderwijs. Beide stichtingen brengen een jaarverslag uit. De gezamenlijke informatie is in beide jaarverslagen gelijk, aangevuld met stichting specifieke informatie.

Doelen in 2016

In 2016 waren continuïteit en borging de sleutelwoorden: ingezette beleidsthema's als kwaliteitsbeleid, passend onderwijs, arbeidstoeleiding, expertiseontwikkeling en ouderbetrokkenheid stonden in de Kaderbrief 2016, de planvorming en de (tussen-)evaluaties centraal. Er heeft een verdieping op de ook in voorgaande jaren gestelde thema's plaatsgevonden, onder meer door in leiderschapstrainingen het streven naar excellente onderwijskwaliteit nader te expliciteren aan de hand van Simon Sinek's Golden Cirkel, waarin het Why, How en What de leidende principes zijn. Deze verdieping richtte zich vooral op het fundament van De Onderwijsspecialisten, het "Why" van de organisatie: "wat drijft ons allen om te doen wat we doen?".

Doelstelling 2016: Excellente onderwijskwaliteit

Het "Why" is als het fundament voor al het professioneel handelen vastgesteld, in de breedste zin van het woord. Dat wil zeggen, niet alleen bepalend voor de wijze waarop het onderwijsaanbod wordt ingericht en leeropbrengsten worden gerealiseerd, maar ook als bepalend motief in de collegiale omgang en de bejegening van leerlingen, ouders en ketenpartners, de inrichting van de gebouwen en de vormgeving van het personeelsbeleid en dergelijke. In 2016 is dit uitgangspunt vertaald naar een geïntegreerd systeem van kwaliteitskenmerken voor alle terreinen waar de organisatie zich mee bezighoudt. Dit systeem, aangeduid met "Totale Kwaliteit" geldt óók als de leidraad voor verantwoording van alle scholen van De Onderwijsspecialisten.

Doelstelling 2016: Passend Onderwijs

Passend Onderwijs vraagt om samenwerking. Allereerst om samenwerking met het reguliere onderwijs en andere organisaties voor speciaal onderwijs, maar ook met reguliere scholen die speciale ondersteuning bieden, zoals het speciaal basisonderwijs en het Praktijkonderwijs (Pro). Scholen van De Onderwijsspecialisten hebben zich in 2016 gemanifesteerd als het expertisepunt voor samenwerkingspartners waar het gaat om gespecialiseerde kennis rond leerlingen met een (onderwijs)beperking. In de zeventien samenwerkingsverbanden waarin De Onderwijsspecialisten één of meerdere scholen hebben wordt informatie, kennis en ondersteuning rond leerlingen met een ondersteuningsvraag gedeeld met collega scholen. Deze samenwerking heeft eraan bijgedragen dat het speciaal onderwijs betekenisvolle ondersteuning biedt aan leerlingen met specifieke ondersteuningsvragen (en hun ouders).

De Onderwijsspecialisten hecht ook veel waarde aan een intensieve samenwerking met andere organisaties voor speciaal onderwijs. Versterking van het aanbod voor leerlingen die aangewezen zijn op gespecialiseerde onderwijssteuning is daarbij de primaire drijfveer. De afgelopen jaren is daar op diverse wijze invulling aan gegeven; de fusie met De Blink in Veenendaal en de realisatie van de personele unie tussen cluster 3 en 4 zijn hier voorbeelden van. Ook in 2016 is vorm gegeven aan twee, in 2015 reeds ingezette, ontwikkelingen op het gebied van samenwerking. Het betreft samenwerking met SGM De Brouwerij en de Ambelt.

Medio 2015 hebben de bestuurders en de Raden van Toezicht van De Brouwerij en De Onderwijsspecialisten hun toestemming verleend aan een intensief samenwerkingstraject tussen beide organisaties. Kenmerkend voor dit samenwerkingstraject was een bottom-up aanpak: vanuit de inhoud is het samenwerkingstraject vorm gegeven. Op basis van het onderzoek, waar een due diligence onderzoek deel van uitmaakte, is besloten tot de uitbreiding van de personele unie per 1 januari 2017.

In het najaar van 2015 heeft het bestuur van de cluster-4 organisatie de Ambelt De Onderwijsspecialisten benaderd met de vraag mee te willen denken in hun streven hun eigen organisatie min of meer af te bouwen. In het rapport "De Ambelt kiest Koers" wordt de visie en de doelstelling van dit traject beschreven. Door de leerlingen van hun scholen grotendeels over te dragen aan scholen in het reguliere onderwijs, willen zij het regulier onderwijs meer stimuleren om vorm te geven aan Passend Onderwijs. Voor de leerlingen die echt aangewezen blijven op speciaal onderwijs willen zij in Apeldoorn en Zwolle de scholen voor (voortgezet) speciaal onderwijs in stand houden. De 2 scholen in Apeldoorn willen zij overdragen aan de Onderwijsspecialisten. Aangezien dit een aanzienlijke versterking van het gespecialiseerde onderwijsaanbod in Apeldoorn kan betekenen, is een verdere verkenning met de Ambelt aangaan, welke naar verwachting zal leiden tot overdracht van een de twee scholen aan De Onderwijsspecialisten per 1-8-2017.

De bedrijfsmatige effecten van passend onderwijs worden met name zichtbaar binnen het organisatieonderdeel Dienstverlening. Per schooljaar 2016-2017 is de verplichte winkelnering voor inkoop van onze onderwijssteuning door samenwerkingsverbanden vervallen. De inzet van personeel is met ingang van 1 augustus 2016 geheel gebaseerd op externe contractering. Er is voor een scherpe tariefstelling gekozen bij de uitleen van personeel om positie te verwerven in deze nieuwe "onderwijsmarkt". In totaal is ca. 70 fte uitgeleend aan derden. De omvang van de contractactiviteiten bedroeg € 4,9 miljoen.

Een evaluatie van de strategische koers met betrekking tot externe dienstverlening heeft plaatsgevonden in 2016, op basis waarvan geconcludeerd is dat in de komende jaren de omvang van Dienstverlening zal worden afgebouwd. Er is een voorziening gevormd (voorziening Passend Onderwijs) om personele afvloeiingskosten bij afloop van inleenovereenkomsten te dekken.

De stelselwijziging Passend Onderwijs stond niet op zichzelf. Naast de invoering van Passend Onderwijs vonden er transities plaats in diverse wetgevingen, zoals de Wet op de jeugdzorg, de Participatiewet, de WMO, AWBZ en WLZ. Voor een belangrijk deel van onze leerlingen hadden en hebben deze veranderingen grote gevolgen voor het benodigde ondersteuningsaanbod. Met name voor leerlingen die in combinatie gebruik maken van (speciaal) onderwijs en zorg, is de onzekerheid op welke manier de benodigde ondersteuning vormgegeven kan worden aanhoudend groot. Bij onze scholen betreft dit met name de leerlingen die leerroute één of twee volgen. Daar waar eenduidigheid over de wettelijke kaders nog ontbeerd wordt, neemt De Onderwijsspecialisten verantwoordelijkheid naar leerlingen, ouders en betrokken partners.

Doelstelling 2016: Arbeidstoeleiding

Het belang van een gedegen opleiding voor en toeleiding naar arbeid voor onze leerlingen is groot. De Onderwijsspecialisten voelt de verantwoordelijkheid om daar invulling aan te geven nadrukkelijk. Niet alleen omdat veranderde wetgeving (Participatiewet, Kwaliteitswet voortgezet speciaal onderwijs) dat verlangt, maar ook omdat dit doel onderdeel uitmaakt van de missie van de organisatie: het begeleiden van de leerling naar een zo zelfstandig mogelijk functioneren in de maatschappij op de domeinen arbeid, dagbesteding, wonen en vrije tijd.

Arbeidstoeleiding heeft zich binnen de scholen, mede met impulsen vanuit de bovenschoolse expertisebundeling, enorm ontwikkeld. Diverse, vaak innovatieve initiatieven zijn genomen, mede ondersteund door verkrijging van Europese subsidies. Uit eigen innovatiegelden is in 2016 een extra impuls aan dit beleidsdoel toekend, ter grootte van € 0,12 miljoen.

Doelstelling 2016: Ouderbetrokkenheid

Ouderbetrokkenheid geldt als een blijvend thema, waarbij beoogd wordt vanuit een gemeenschappelijke visie ouderparticipatie ter vertalen in concrete acties en doelen op de diverse niveaus in de organisatie. In schooljaar 2015-2016 zijn ouders in een breed tevredenheidsonderzoek bevraagd op hun wensen en ideeën op dit thema. Ook in de studiedagen rond Totale Kwaliteit is ouderbetrokkenheid als kwaliteitsdoelstelling uitgewerkt.

Doelstelling 2016: Expertiseontwikkeling

In 2016 is nadrukkelijk geïnvesteerd in ontwikkeling van specifieke kennis voor leerlingen met een ernstig meervoudige beperking (EMB), gedrag en op het gebied van gepersonaliseerd leren.

Ad EMB

Het betreft een zeer kwetsbare doelgroep, voor wie intensieve begeleiding en ondersteuning noodzakelijk is. De Onderwijsspecialisten neemt op basis van haar visie én de maatschappelijke opdracht nadrukkelijk verantwoordelijk voor deze leerlingen. De decentralisatie van diverse wetten naar de gemeenten, raakt leerlingen met een ernstige meervoudige beperking (EMB) en hun ouders, en vraagt veel afstemming. In 2016 zijn nieuwe programma's gearrangeerd op het gebied van zorg en onderwijs.

Dit waren voortzettingen van reeds geïnitieerde trajecten, waarin in nauwe samenwerking tussen scholen van De Onderwijsspecialisten enerzijds en zorginstellingen anderzijds vernieuwende arrangementen vorm hebben gekregen. Overigens is dit niet alleen van toepassing op alleen leerlingen met een fysieke of verstandelijke beperking: ook leerlingen met ernstige gedragsproblemen maken nadrukkelijk onderdeel uit van deze trajecten.

Ad gedrag

Een aantal scholen van De Onderwijsspecialisten is gespecialiseerd in het geven van onderwijs en begeleiding aan leerlingen met moeilijk gedrag. Het betreft met name cluster-4 scholen, maar ook binnen de cluster-3 scholen neemt het aantal leerlingen met een (ernstige) gedragsproblematiek toe.

Toenemend is deze doelgroep leerlingen aangewezen op gespecialiseerde onderwijsvoorzieningen, zoals die van De Onderwijsspecialisten. De leerlingengroep kan getypeerd worden als complex en vraagt veel van de medewerkers die met deze leerlingen werken. In 2016 is geïnvesteerd in kennis en expertise om de juiste antwoorden op het vertoond gedrag te kunnen geven. In samenwerking met de Leidsche Hoge Scholen heeft er een oriëntatie plaatsgevonden op wetenschappelijk gevalideerde kennis en zijn medewerkers getraind.

Ad gepersonaliseerd leren

Gepersonaliseerd leren staat volop in de belangstelling in onderwijsland. Oriëntaties op dat gebied in landen als Finland en Zweden vinden veelvuldig plaats en ook binnen De Onderwijsspecialisten heeft op dit thema een verdiepingsslag plaatsgevonden. Zo werden de voorwaarden waaronder gepersonaliseerd leren moet plaatsvinden beschreven en in beeld gebracht.

Gepersonaliseerd leren vraagt om een digitale leeromgeving, hetgeen belangrijke investeringen vergt. Om die reden is besloten deze ontwikkeling als een project vorm te geven binnen een van de scholen. Van de binnen deze school opgedane ervaringen profiteren andere geïnteresseerde scholen en kan er door deze scholen weer voortgebouwd worden binnen de eigen school.

In brede zin is in 2016 aandacht besteed aan de deskundigheidsbevordering van medewerkers. Veel aandacht is besteed aan de professionalisering van leerkrachten. Er zijn bovenschoolse scholingstrajecten geïnitieerd om de professionaliteit en kennis van medewerkers te vergroten en om het opbrengstgericht werken te bevorderen. De investeringen in professionalisering zijn mede gefinancierd uit de extra incidentele middelen van het ministerie van OCW (Prestatiebox). De uitgaven voor personeel- en arbeidsmarktontwikkeling bedroegen in 2016 geconsolideerd voor de beide stichtingen € 1,7 miljoen (3,2% van de loonsom).

Medezeggenschap

Binnen de personele unie zijn er in formele zin twee GMR-en. In 2016 heeft het College van Bestuur in een gecombineerde setting structureel overleg gevoerd met beide organen. Belangrijke onderwerpen van overleg in 2016 waren de invoering van een nieuw generiek functiehuis, de gesprekkencyclus, het ICT beleid en de voorgenomen bestuurlijke fusie met De Brouwerij. De GMR heeft ook in 2016 periodiek overleg gevoerd met een vertegenwoordiging uit de Raad van Toezicht en er is een themabijeenkomst georganiseerd voor de GMR, de Raad van Toezicht en het College van Bestuur, waarin de thema's voor de Kaderbrief 2017 met elkaar zijn besproken.

De Veilige School

Goed onderwijs is per definitie ook veilig onderwijs. Want alleen in een veilige omgeving en in een veilig klimaat komen leerlingen optimaal tot leren en ontwikkeling en kunnen ouders erop vertrouwen dat het hun kind goed gaat. Bovendien is een veilige schoolomgeving ook van groot belang voor medewerkers. Zij hebben veiligheid nodig om in teamverband een optimale bijdrage te leveren aan de leerprestaties en de ontwikkeling van leerlingen. Daarvan maakt ook ICT beveiliging deel uit.

Een veilige schoolomgeving is dus voor alle betrokkenen essentieel. Daarom besteedt De Onderwijsspecialisten veel aandacht aan het vormgeven, verder ontwikkelen en borgen van de fysieke en sociale veiligheid in haar scholen. Naast de sociale en fysieke veiligheid, neemt de maatschappelijke veiligheid een belangrijke plaats in.

De reden is dat scholen geconfronteerd worden met maatschappelijke thema's, zoals kindermishandeling, cybersecurity, alcohol en drugs. In 2016 is er bijzondere aandacht geschonken aan de beleidsonderwerpen die vallen onder het thema De Veilige School. Zo zijn scholen getraind in crisisbeheersing en is het informatiebeveiligingsbeleid (IBP) vastgesteld.

De voor de scholen geldende klachtenregeling heeft in 2016 goed gefunctioneerd. De voor onze stichtingen geldende klachtenregeling gaat uit van de aanwezigheid van een onafhankelijke interne vertrouwenspersoon op elke school. Op iedere school is tenminste één personeelslid aangewezen als vertrouwenspersoon. De vertrouwenspersoon is het aanspreekpunt bij klachten en mogelijke klachten en verwijst de betrokkenen door naar degene die een passende rol kan spelen bij de oplossing van de gerezen problemen. Afhankelijk van het gegeven of de klager al of niet een formele klacht in wil dienen, kan deze worden doorverwezen naar de directie, het bestuur of de externe klachtencommissie. In verband met het kunnen garanderen van de gewenste onafhankelijkheid, is er ook een externe vertrouwenspersoon beschikbaar.

2.2 Planning & Control

De personele unie leidt tot schaalvoordelen en synergie. Dit draagt niet alleen bij aan de financiële bedrijfsvoering op instellingsniveau. Binnen de centrale uitgangspunten met betrekking tot kwaliteit en continuïteit plukken onze scholen ook individueel de vruchten van de schaalgrootte. Binnen een aantal scholen hebben in 2016 kwaliteitsimpulsen plaatsgevonden met betrekking tot kwaliteit van onderwijs, personele formatie en onderwijshuisvesting.

2016 wordt afgesloten met een bate van € 3.000, ten opzichte van een begroot resultaat van € 296.000. In lijn met de tussenrapportages is het eindresultaat lager dan begroot. Dat is onder meer toe te schrijven aan additionele inzet van formatie als gevolg van tussentijdse instroom van leerlingen. De baten & lasten hebben zich overigens in lijn met de begroting ontwikkeld. Van het resultaat maken de volgende eenmalige baten & lasten deel uit:

ESF baten: In schooljaar 2015-2016 is deelgenomen aan twee ESF acties, te weten actie J en actie 15-16. De eindafrekening voor de eerste actie is in 2016 vastgesteld door Het Agentschap. Dit leidt tot een netto bate van € 50.000. De bate over actie 15-16 zal in 2017 gerealiseerd worden (vaststelling naar verwachting maart 2017, en bedraagt ca. € 400.000).

Om de financiële risico's bij beëindiging van een dienstverband te beheersen zijn De Onderwijsspecialisten (verplicht) aangesloten bij de stichting Participatiefonds. Het Participatiefonds draagt zorg voor de verdeling van het financiële risico van schoolbesturen in het primair onderwijs. Alle schoolbesturen in het primair onderwijs betalen hier premie voor. Het fonds betaalt de uitkeringskosten van werkzoekend onderwijspersoneel als een schoolbestuur heeft voldaan aan de voorwaarden die in het reglement staan. Er is sprake van premiedifferentiatie, afhankelijk van de uitkeringskosten per school. Het personeelsbeleid van De Onderwijsspecialisten is erop gericht de wachtgeldverplichtingen tot een minimum te beperken.

De goede financiële vermogenspositie moet borgen dat én de innovatieve slagkracht van de organisatie behouden blijft (getuige ook de kerndoelstellingen 2017) én de organisatie zich aanpast aan de nieuwe financiële werkelijkheid van krimp en toenemende bedrijfsmatige onzekerheid.

2.3 Treasury beleid 2016 personele unie

Het rendement op de liquiditeit is de afgelopen jaren aanhoudend gedaald. De baten uit beheer van liquide middelen, geheel samengesteld uit rentebaten, bedragen in 2016 € 14.000. Dat is minder dan 1% van de gemiddelde liquiditeit in 2016.

Het rendement zal in 2017 naar verwachting niet toenemen. Voor banken is de rentevergoeding op deposito's inmiddels geworden tot een kostbare vorm van klantenbinding. Nu al wordt over spaartegoeden > € 10 miljoen geen rente meer vergoed en naar verwachting zullen de reguliere rentevergoedingen in de loop van 2017 verder dalen tot nihil.

Bepalend voor de renteontwikkeling is het beleid van de Europese Centrale Bank (ECB). De zogenaamde monetaire verruiming van de ECB heeft de afgelopen jaren geleid tot een daling van de rente, met zelfs een perspectief op negatieve rente op banktegoeden. Er zijn voorzichtige aanwijzingen die duiden op een aanpassing van het Europees monetair beleid in de loop van 2017, c.q. een opwaartse aanpassing van de interbancaire rente voet op middellange termijn.

De lage rentestand impliceert, behalve een geringe rendementsverwachting voor 2017, ook dat vrijwel geen beleggingsalternatieven voor handen zijn binnen de kaders van de wet Financiering Decentrale Overheden (FIDO). De prijzen van bestaande renteproducten als staatsobligaties zijn hoog door de rentedaling van de afgelopen jaren, en nieuwe uitgifte van schatkistpapier vindt plaats tegen minimale of zelfs negatieve rente.

2.4 Vermogenspositie De Onderwijsspecialisten

Het weerstandsvermogen van beide onder de instelling ressorterende rechtspersonen toont de afgelopen jaren een stabiel verloop en ontwikkelt zich conform verwachting. De totale vermogenspositie van De Onderwijsspecialisten is solide en verhoudt zich één op één tot de landelijke gemiddelden. De administratieve organisatie en interne beheersingsmaatregelen (AO-IB) dragen bij aan de bedrijfsmatige beheersing. Accountantskantoor EY kwalificeert deze als "toereikend" (bron managementletter 2016).

In de onderstaande paragrafen wordt de vermogenspositie nader toegelicht.

Kapitalisatiefactor

Het balanstotaal van Stichting ter bevordering van basisonderwijs, speciaal onderwijs, (voortgezet) speciaal en voortgezet onderwijs aan leerlingen met een beperking per 31 december 2016 bedraagt € 28,2 miljoen. Daarvan maakt een vordering op het Ministerie van OCW ad € 2,3 miljoen deel uit vanwege nog te ontvangen voorschotten op toegekende subsidies. Voor de bepaling van de kapitalisatiefactor dient deze in mindering te worden gebracht op het balanstotaal. Hetzelfde geldt voor het private vermogen ad € 1,0 miljoen.

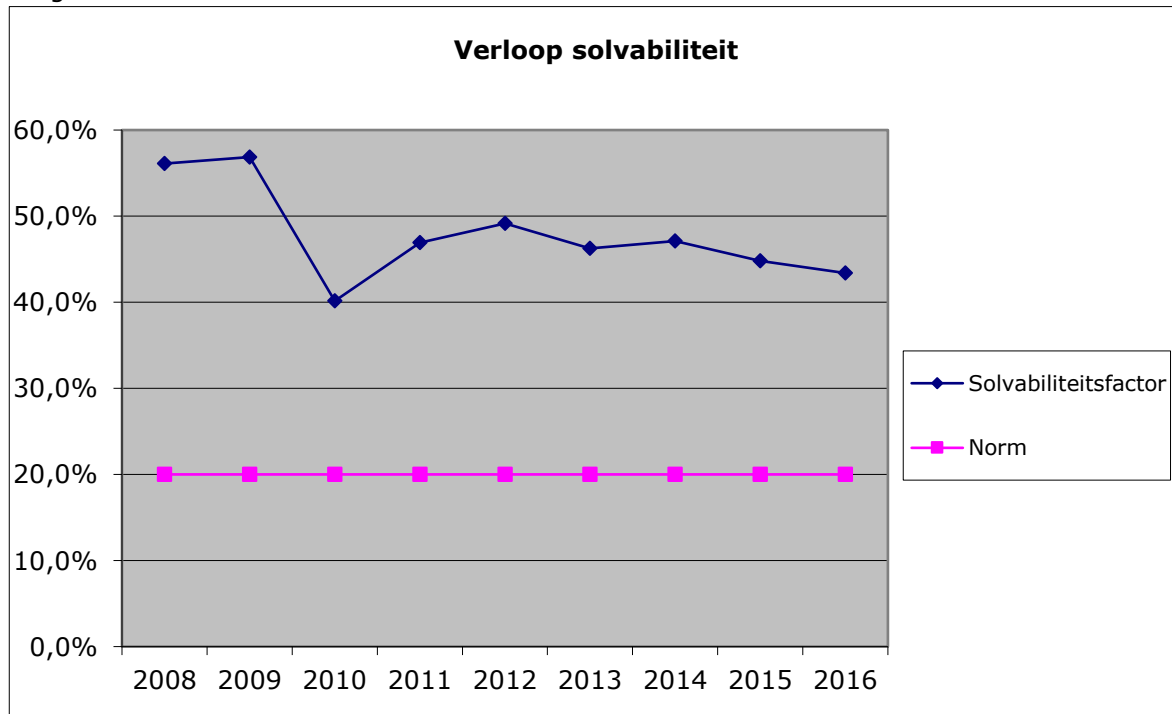
Het geschoonde balanstotaal ultimo 2016 bedraagt daarmee € 24,9 miljoen. De totale baten in 2016 bedragen € 50,0 miljoen. De kapitalisatiefactor 2016 bedraagt € 24,9 miljoen, € 50,0 miljoen is 50% (2015: 50%). Dit is 15 procentpunten hoger dan de signaleringsgrens van 35%.

Huisvestingsratio

De huisvestingsratio (huisvestingslasten + afschrijvingen gebouwen en terreinen / totaal lasten) bedraagt ultimo 2016 6,3%, en is ten opzichte van 2015 met 0,5 procentpunt toegenomen. De toename is toe te schrijven aan hogere onderhoudskosten op basis van het herijkte meerjaren onderhoudsplan (herijking najaar 2015).

Solvabiliteit

In de volgende grafiek wordt het verloop van de solvabiliteit (eigen vermogen/totaal vermogen) toegelicht.

Na een daling in 2010, vanwege de vorming van voorzieningen ten behoeve van de stelselwijziging Passend Onderwijs, heeft de solvabiliteit zich sinds 2011 hersteld tot een stabiele waarde rond de 45%. De solvabiliteit ligt ruim boven de kritische ondergrens van 20%, zoals geformuleerd door de Commissie Don.

Risicobeheersing

De Onderwijsspecialisten besteedt in de sturing van de organisatie toenemend aandacht aan risicobeheersing. Onder risicobeheersing wordt in dit verband verstaan het geheel aan maatregelen en activiteiten die erop gericht zijn de risico's binnen een aanvaardbaar niveau te houden. Bij de risicobeheersing is balans tussen zogenaamde 'hard' en 'soft' controls het uitgangspunt. Waarbij kort gezegd de 'hard' controls beogen onder meer gewenst gedrag af te dwingen door bijvoorbeeld procedures, functiescheidingen en administratieve systemen. De 'soft' controls leggen de nadruk op de cultuur en gedragingen van het management en medewerkers. Hierbij wordt gestuurd op waarden en integriteit als basis voor de interne beheersing.

In de onderstaande tabel worden de belangrijkste soft en hard controls vermeld.

Soft controls	Hard controls
Stelsel Totale kwaliteit	Managementstatuut
Organisatiecultuur	Planning & control cyclus
Sturingsfilosofie	Stelsel AO-IB
Intervisie en schoolbezoeken	Autorisaties & procuratieschema
Interne audits - kwalitatief	Interne audits - kwantitatief
	Controleopdracht extern accountant & controleplan

In 2016 is wederom geïnvesteerd in de kwaliteit van de interne beheers omgeving en in het zelf controlerend vermogen. Voorbeelden hiervan zijn de afronding van een externe IT-audit, de vaststelling van een kwaliteitsbeleid en de herziening van het handboek Administratieve Organisatie/Interne Beheersing. Ook was er aandacht voor het up-to-date houden van de werkprocessen.

De Onderwijsspecialisten groeit door aansluiting van scholen in de regio. Het beheersen van een groeiende organisatie vraagt om een veranderende aanpak van risicomangement. Een geëxpliciteerde risicobeheersing, en inbedding van deze optiek in alle lagen van de organisatie, draagt bij aan het kritisch vermogen. Gedragenheid in alle geledingen van de organisatie is hierbij een randvoorwaarde. In 2017 zal deze optiek een nadrukkelijker plaats krijgen binnen de bestaande planningscycli en het kwaliteitsbeleid.

Belangrijkste risico's, onzekerheden en maatregelen

Risico's worden onderscheiden op vier domeinen, te weten strategische risico's, operationele risico's, financiële risico's en risico's vanwege wet en regelgeving. Waar mogelijk worden passende maatregelen (beheersmaatregelen) genomen om deze risico's en onzekerheden het hoofd te bieden. Onvermijdelijk resteren er niet (volledig) beheersbare risico's waaraan de organisatie wordt blootgesteld. Instandhouding van een minimale financiële buffer moet borgen dat deze risico's de continuïteit van de organisatie niet in gevaar kunnen brengen. Daarbij geldt als uitgangspunt dat dat maximale beheersmaatregelen kunnen leiden tot een minimaal weerstandsvermogen. En daarmee tot zoveel mogelijk geld direct inzetbaar voor onderwijs.

Op basis van een gewogen risicoanalyse, dat wil zeggen geïdentificeerd risico X impact X kans, wordt het totale risico van De Onderwijsspecialisten gekapitaliseerd op € 5,4 miljoen. Het gewogen risico is als volgt te specificeren:

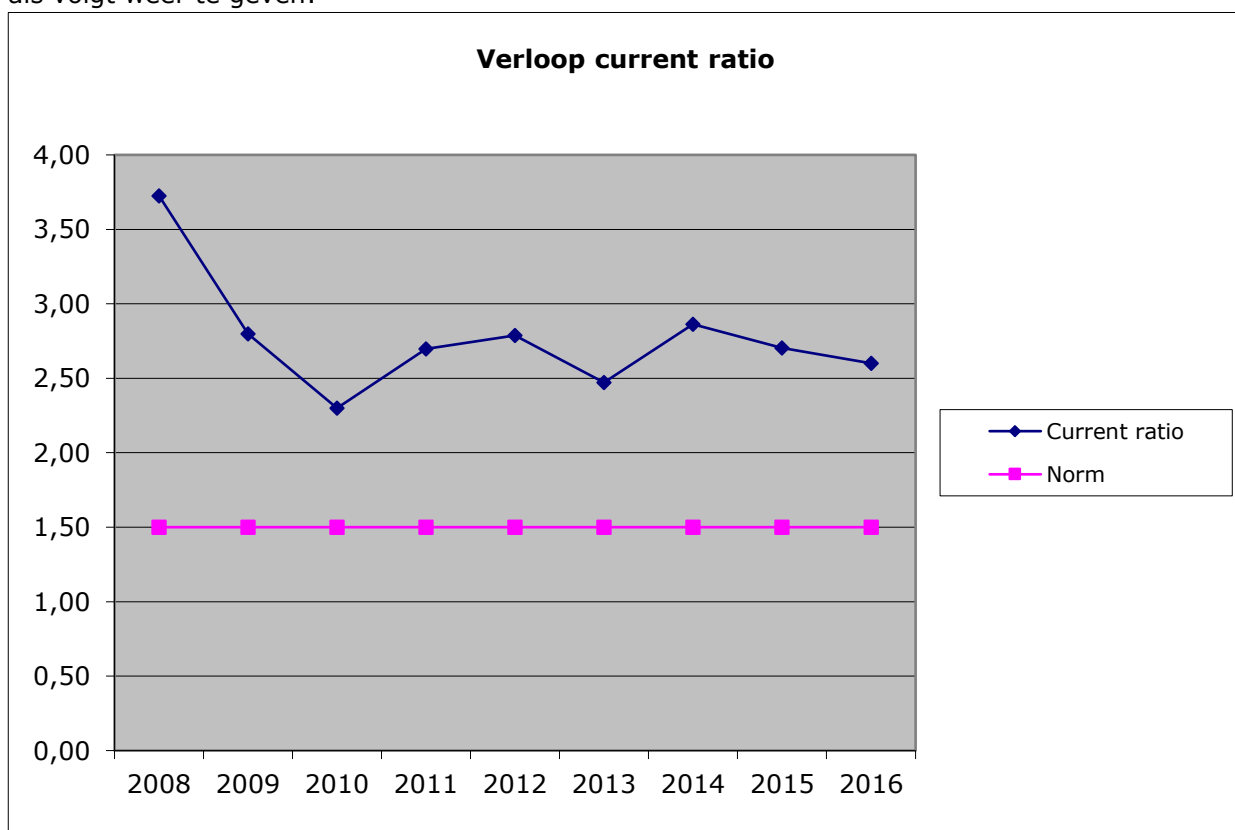
- Strategisch risico	€ 2.109.000
- Operationeel risico	€ 840.000
- Financieel risico	€ 630.000
- Risico wet- en regelgeving	€ 1.856.000
Kapitalisatie totaal risico	€ 5.435.000

Op grond van het risicoprofiel van de organisatie is derhalve als bufferfunctie een eigen vermogen van € 5,4 miljoen minimaal noodzakelijk. De algemene reserve ultimo 2016 van € 5,8 miljoen voldoet aan deze norm.

Bijlage 5.3 vermeldt een inventarisatie van de voornaamste risico's en onzekerheden waar De Onderwijsspecialisten zich de komende jaren voor ziet geplaatst.

Liquiditeit

De current ratio ligt boven de normwaarde van 1,5. De beperkte daling van de ratio ten opzichte van 2015 komt voort uit investeringen in het kader van herhuisvestingsinitiatieven. Het verloop is als volgt weer te geven:

2.5 Toekomstverwachting en begroting 2017

Kenmerkend voor begrotingsjaar 2017 is een afnemende exploitatiesom vanwege daling van het aantal leerlingen, gecombineerd met een bestedingsimpuls van ruim € 1,1 miljoen op basis van de geformuleerde beleidsaccenten voor 2017. Conform de meerjaren verwachting is sprake van een

terugloop van het aantal leerlingen. De afgelopen twee jaar heeft dit geleid tot per saldo 179 minder leerlingen (133 in schooljaar 2015-2016, 46 in schooljaar 2016-2017). Gecombineerd met een terugloop van het aantal leerlingen met een hoge bekostigingscategorie leidt dit tot een afkalking van de Rijksbijdrage in 2017 van € 1,3 miljoen. Was het aandeel leerlingen met een hoge bekostigingscategorie in schooljaar 2016-2017 nog 17% (bekostigingscategorie III), per schooljaar 2017-2018 bedraagt het aandeel 13%. De afnemende bekostigingsdifferentiatie leidt per schooljaar 2017-2018 tot een € 0,25 miljoen lagere bekostiging. Niet tegenstaande de daling van het totaal leerlingaantal kent een aantal scholen een forse groei, waarvan een toenemend aantal gedurende het schooljaar instroomt. Om deze instroom te accommoderen is tussentijds formatie aangesteld, die uit eigen middelen bekostigd wordt vooruitlopend op structurele bekostiging op basis van t+1. De inzet van deze groeiformatie tot een bedrag van € 0,3 miljoen leidt tot een tekort in de eerste zeven maanden van 2017, aanvullend op de begrote bestedingsimpuls.

De totale exploitatiesom 2017 van De Onderwijsspecialisten bedraagt € 62,8 miljoen. Dat is € 1,6 miljoen lager dan de begrote exploitatiesom 2016. Voor 2017 wordt uitgegaan van een begroot tekort van € 1,4 miljoen. Het tekort komt voort uit diverse inhoudelijke bestedingsimpulsen en wordt onttrokken aan daartoe in voorgaande jaren gevormde bestemmingsreserves en voorzieningen. De begroting 2017 kent een differentiatie binnen het kalenderjaar naar schooljaren 2016-2017 (7/12 deel) en 2017-2018 (5/12 deel) en is als volgt weer te geven:

	Begroting schooljaar 2016-2017 Periode januari-juli	Begroting schooljaar 2017-2018 Periode augustus-december	Begroting 2017	Begroting 2016
Rijksbijdrage	€ 36.431.665	€ 24.999.150	€ 61.430.815	€ 62.778.337
Overige	€ 812.939	€ 511.192	€ 1.324.131	€ 1.433.204
	€ 37.244.604	€ 25.510.342	€ 62.754.946	€ 64.211.541
Personeelskosten	€ 31.335.479	€ 21.082.299	€ 52.417.778	€ 51.724.448
Overige personeelskosten	€ 1.118.740	€ 772.799	€ 1.891.539	€ 2.175.635
Pamb	€ 531.989	€ 326.421	€ 858.410	€ 891.236
Afschrijvingen	€ 876.748	€ 626.248	€ 1.502.996	€ 1.356.083
Huisvestingskosten	€ 2.342.962	€ 1.673.544	€ 4.016.506	€ 4.391.279
Overige instellingslasten	€ 1.459.534	€ 1.042.524	€ 2.502.058	€ 2.555.677
Vakgroepen	€ 578.749	€ 423.392	€ 1.002.141	€ 1.094.796
Overige baten & lasten	-€ 20.417	-€ 14.583	-€ 35.000	-€ 95.000
	€ 38.223.784	€ 25.932.644	€ 64.156.428	€ 64.094.154
Resultaat	-€ 979.180	-€ 422.302	-€ 1.401.482	€ 117.387
Onttrekking reserves	€ 885.398	€ 516.084	€ 1.401.482	
Resultaat na resultaatbestemming	-€ 93.782	€ 93.782	€ 0	€ 117.387

Onverminderd geldt dat de financiële vermogenspositie van De Onderwijsspecialisten als "goed" is te kwalificeren. Deze uitgangspositie maakt het mogelijk dat én geïnvesteerd wordt in de innovatieve slagkracht van de organisatie (getuige de beleidsaccenten 2017) én de organisatie zich aanpast aan een teruglopende exploitatiesom.

2.6 Continuïteitparagraaf

De diverse stelselvoorzieningen van de kabinetten Rutte, waaronder Passend Onderwijs, de Wet op de Jeugdzorg, de Participatiewet, de WMO, de AWBZ en de WLZ, hebben direct of indirect impact op het meerjarenperspectief van Stichting ter bevordering van basisonderwijs, speciaal onderwijs, (voortgezet) speciaal en voortgezet onderwijs aan leerlingen met een beperking. De veranderingen hebben niet alleen gevolgen voor de bekostiging van het onderwijs. Ook de onzekerheid over de bekostiging van benodigde ondersteuning is toegenomen, en is van wezenlijke invloed op de organisatie van ons onderwijs.

Met betrekking tot de financiële verwachtingen voor de komende vijf (verslag)jaren zijn een tweetal ontwikkelingen bepalend, te weten de ontwikkeling van de leerlingaantallen en de stelselwijziging Passend Onderwijs. Deze ontwikkelingen leiden de komende jaren tot een om- en afbouwdoelstelling. De effecten van krimp van het leerlingenaantal, invoering Passend Onderwijs en bezuinigingen van de Rijksoverheid leiden tot een daling van de exploitatiesom en afbouw van werkgelegenheid. De meerjaren verwachting gaat uit van de volgende veronderstellingen:

- Op grond van landelijke verevening, demografische krimp en de stelseffecten van Passend Onderwijs zal het aantal leerlingen over de periode 2017-2019 met gemiddeld 1,8% dalen en per schooljaar 2019-2020 stabiliseren op 1.975 leerlingen. Over de periode 2017-2021 leidt dit tot daling van de Rijksbijdrage van € 0,85 miljoen. De verwachting als volgt te specificeren:

	Aantal	afbouw in leerlingen
2016-2017, teldatum 1-10-2016	2.036	-35
2017-2018, teldatum 1-10-2017	2.005	-31
2018-2019, teldatum 1-10-2018	1.975	-30
2019-2020, teldatum 1-10-2019	1.975	-
2020-2021, teldatum 1-10-2020	1.975	-

- De contractenportefeuille Dienstverlening zal gedurende de planperiode worden afgebouwd. Dit leidt tot een daling van de opbrengsten met € 1,5 miljoen. Op basis van de strategienota Dienstverlening (ref. strategische koers Dienstverlening dec. 2016) wordt gestreefd naar een afbouw van de contractportefeuille en daaraan formatie Dienstverlening op basis van overdracht van formatie aan samenwerkingsverbanden en onderwijsinstellingen. Het meerjarenbeleid gaat uit van een afbouw van 22,5 fte over de periode 2017-2021.
- De daling van het aantal leerlingen en afbouw van de contractportefeuille Dienstverlening noodzaakt tot afbouw van 29 fte over de planperiode 2017-2021. Het verloop van de formatie is als volgt:

	Personele formatie
Schooljaar 2016-2017	660,2
Schooljaar 2017-2018	626,2
Schooljaar 2018-2019	611,8
Schooljaar 2019-2020	597,4
Schooljaar 2020-2021	597,4

- Vanwege afbouw van formatie wordt in de planperiode 2018-2021 € 0,75 miljoen onttrokken aan de voorziening passend onderwijs, in aanvulling op de begrote onttrekking 2017 van € 0,165 miljoen.
- Op basis van vervangende nieuwbouw en renovatie voor vier scholen in Arnhem in 2018 en 2019 wordt een bijdrage in de herhuisvestingskosten begroot van € 2,1 miljoen. Deze bijdrage wordt gedekt uit de opgebouwde voorzieningen groot onderhoud en investeringstegoeden zoals verantwoord onder de langlopende schulden. De onttrekking vindt in de kalenderjaren 2018 en 2019.
- De jaarlijkse afschrijvingen bedragen € 1,18 miljoen. Er wordt uitgegaan van een investeringsvolume per jaar van € 1,1 miljoen.
- De meerjarenbegroting gaat uit van een jaarlijkse onttrekking aan de voorziening groot onderhoud van € 0,15 miljoen. De onttrekking betreft het saldo van dotaties en onttrekkingen aan de voorzieningen, afgezien van de bovenstaand vermelde herhuisvestingsinitiatieven.

De personele afbouw zal naar evenredigheid verdeeld worden over onderwijzend personeel, onderwijsondersteunend personeel en ondersteunend personeel. Uitgangspunt is dat de afbouw op basis van natuurlijk verloop wordt gerealiseerd, versterkt door mobiliteit bevorderende maatregelen bekostigd uit de voorziening passend onderwijs. De Onderwijsspecialisten streeft naar instandhouding van de werkgelegenheidsgarantie.

Dit leidt tot de volgende meerjarenbegroting & balansprognose:

	2017	2018	2019	2020	2021
Materiele vaste activa	3.942.000	3.759.000	3.576.000	3.576.000	3.576.000
Vlottende activa	4.194.000	4.194.000	4.194.000	4.194.000	4.194.000
Liquide middelen	18.395.000	17.753.000	16.861.000	16.461.000	16.061.000
	26.531.000	25.706.000	24.631.000	24.231.000	23.831.000
Eigen vermogen	11.032.500	11.032.500	11.032.500	11.032.500	11.032.500
Voorzieningen	6.441.000	5.751.000	4.811.000	4.411.000	4.161.000
Langlopende schulden / Inv. Subs.	831.000	696.000	561.000	561.000	561.000
Kortlopende schulden	8.226.500	8.226.500	8.226.500	8.226.500	8.226.500
	26.531.000	25.706.000	24.631.000	24.231.000	23.981.000
Exploitatiesom	47.076.000	46.206.750	45.343.226	44.855.726	44.855.718
Beleggingsresultaat	10.000	10.000	10.000	10.000	10.000
Resultaat	-1.196.500	0	0	0	0

De solvabiliteit en kapitalisatiefactor zullen op basis van het bovenstaande scenario de komende vier jaar blijven voldoen aan de minimale normwaarden. Ook het weerstandsvermogen toont een stabiel verloop en borgt ook meerjarig de continuïteit van de organisatie. De totale vermogenspositie van De Onderwijsspecialisten is solide en verhoudt zich tot de landelijke gemiddelden.

De belangrijkste kengetallen ontwikkelen zich als volgt:

	2017	2018	2019	2020	2021
KAPITALISATIEFACTOR (BT / TO)	56%	56%	54%	54%	53%
LIQUIDITEIT OBV CURRENT RATIO (vlottende activa / schulden kt)	2,75	2,67	2,56	2,51	2,46
SOLVABILITEIT 1 (EV/ TV)	42%	43%	45%	46%	46%
SOLVABILITEIT 2 ((EV+ VOORZ) / TV)	66%	65%	64%	64%	63%
SOLVABILITEIT 3 ((EV-BESTEMM.RES -VOORZ) / TV)	38%	43%	45%	46%	46%
RENTABILITEIT OBV TOTALE BATEN	-2,5%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
WEERSTANDSVERMOGEN	23%	24%	24%	25%	25%

Arnhem, juni 2017

College van Bestuur

Wim Ludeke,
Voorzitter

Hennie Loeffen,
Lid

3. Jaarrekening

3.1 Grondslagen voor waardering

3.1.1 Algemeen

Deze jaarrekening is opgesteld met inachtneming van de Regeling jaarverslaggeving onderwijs van het Ministerie van Onderwijs Cultuur en Wetenschappen en Hoofdstuk 660 van de RJ bundel.

Het bestuur heeft het opstellen van de jaarrekening, de gehanteerde grondslagen voor waardering en de resultaatbepaling, gebaseerd op de continuïteitsveronderstelling van de stichting. De rapporteringsvaluta betreft euro's. De jaarrekening van de Stichting ter bevordering van basisonderwijs, speciaal onderwijs, (voortgezet) speciaal en voortgezet onderwijs aan leerlingen met een beperking over het jaar 2016 presenteert een positief resultaat. Het werkkapitaal ultimo 2016 is positief. Bij ongewijzigd beleid zal de stichting in de komende jaren aan haar verplichtingen kunnen voldoen.

3.1.2 Grondslagen voor waardering en resultaat bepaling

Tenzij anders vermeld worden activa en passiva gewaardeerd tegen geamortiseerde historische kostprijs. Een actief wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de toekomstige economische voordelen naar de organisatie zullen toevloeien en de waarde daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld. Een verplichting wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de afwikkeling daarvan gepaard zal gaan met een uitstroom van middelen en de omvang van het bedrag daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Onder financiële instrumenten worden zowel primaire financiële instrumenten zoals vorderingen, effecten en schulden, als financiële derivaten verstaan. Voor de grondslagen van de primaire financiële instrumenten wordt verwezen naar de behandeling per balanspost.

Gebouwen

Van de gebouwen berust het juridisch eigendom bij het schoolbestuur en het economisch eigendom bij de verschillende gemeenten. De waarden van de gebouwen zijn om die redenen niet in de balans opgenomen.

Materiële vaste activa

De materiële vaste activa zijn gewaardeerd tegen verkrijgings- of vervaardigingsprijs, verminderd met de lineair bepaalde afschrijving, op basis van de verwachte economische levensduur. Afschrijving van de activa vindt plaats vanaf het moment dat het object in gebruik wordt genomen. Alle duurzame activa en leermiddelen worden geactiveerd voor bedragen vanaf € 1.000.

De volgende afschrijvingstermijnen worden gehanteerd:

Overzicht afschrijvingstermijnen	Jaren
Bedrijfsauto's	5
Audiovisuele middelen	5
Automatisering	5
Automatisering (infrastructuur)	5
Kantoormeubilair	10
Lesmethoden	4
Machines en hulpmiddelen	15
Overige inventaris	10
Schoolmeubilair	15

De verkregen investeringssubsidies worden als langlopende schuld verantwoord. Vrijval van deze subsidies vindt plaats op basis van afschrijving.

Vorderingen

De vorderingen worden bij eerste verwerking gewaardeerd tegen de reële waarde en vervolgens gewaardeerd tegen de geamortiseerde kostprijs minus benodigde voorziening voor oninbaarheid.

Liquide middelen

Onder liquide middelen worden kasmiddelen en de tegoeden op bankrekeningen verstaan. Deposito's worden onder liquide middelen opgenomen indien zij in feite, zij het eventueel met opoffering van rentebaten, ter onmiddellijke beschikking staan. Liquide middelen die (naar verwachting) langer dan twaalf maanden niet ter beschikking staan van de stichting, worden als financiële vaste activa gerubriceerd.

Eigen Vermogen

Het eigen vermogen wordt onderverdeeld in algemene reserves en bestemmingsreserves. De bestemmingsreserves worden gevormd voor specifieke doeleinden, bestemd door het bevoegd gezag.

Voorzieningen

Een voorziening wordt gevormd voor verplichtingen waarvan het waarschijnlijk is dat zij zullen moeten worden afgewikkeld en waarvan de omvang redelijkerwijs is in te schatten. De omvang van de voorziening wordt bepaald door de beste schatting van de bedragen die noodzakelijk zijn om de desbetreffende verplichtingen en verliezen per balansdatum af te wikkelen. Voorzieningen worden gewaardeerd tegen nominale waarde, met uitzondering van de voorziening Ambtsjubilea. Deze is gebaseerd op de contante waarde van de verplichtingen. Voor (preventief) onderhoud aan de gebouwen wordt jaarlijks een bedrag ten laste van de exploitatie gedoteerd. Dit bedrag is vastgesteld aan de hand van de meerjaren onderhoudsplanning. Op basis van de meerjaren onderhoudsplanning (MOP, najaar 2015) is de benodigde omvang van de onderhoudsvoorziening en de daaraan gerelateerde jaarlijkse dotatie vastgesteld. De waardering is gebaseerd op het meerjaren onderhoudsplan 2015-2034.

Voor reorganisatiekosten vanwege Passend Onderwijs is een voorziening gevormd. De voorziening Passend Onderwijs zal worden aangewend voor uitstroom bevorderende maatregelen, begeleidingskosten bij de reorganisatie en afboeking van activa die buiten gebruik moet worden gesteld.

De voorziening spaarverlof is gevormd door de meer gewerkte uren dan de norm jaartaak en gewaardeerd tegen de werkelijke loonkosten. De voorziening vitaliteit geldt ter dekking van de verlofaanspraken in het kader van duurzame inzetbaarheid en de overgangsregeling BAPO.

De voorziening Ambtsjubilea is gebaseerd op RJ 271 'Personele Beloningen'. Op grond van deze richtlijnen moeten toezeggingen aan personeelsleden voor beloningen betaalbaar op termijn, zoals jubileum- en bepaalde pensioenuitkeringen, uit de balans van de onderwijsinstelling blijken. Werknemers maken op grond van de cao aanspraak op een uitkering bij 25 dienstjaren (een half maandsalaris) en bij 40 dienstjaren (een volledig maandsalaris). De voorziening is gebaseerd op de contante waarde van de toezeggingen, met een rentevoet van 2%.

Schulden

Zowel de langlopende als de kortlopende schulden zijn gewaardeerd tegen nominale waarde.

Salderen

Een actief en een post van het vreemd vermogen worden gesaldeerd in de jaarrekening opgenomen, uitsluitend indien en voor zover een deugdelijk juridisch criterium beschikbaar is om het actief en de post van het vreemd vermogen gesaldeerd en simultaan af te wikkelen.

Gebruik van schattingen

De opstelling van de jaarrekening vereist dat de bestuurder oordelen vormt, schattingen en veronderstellingen maakt die van invloed zijn op de toepassing van grondslagen en de gerapporteerde waarde van activa, verplichtingen en van baten en lasten. De daadwerkelijke uitkomsten kunnen afwijken van deze schattingen. De schattingen en onderliggende veronderstellingen worden voortdurend beoordeeld. Herzieningen van schattingen worden opgenomen in de periode waarin de schatting wordt herzien en in toekomstige perioden waarvoor de herziening gevolgen heeft.

Pensioenen

Stichting ter bevordering van basisonderwijs, speciaal onderwijs, (voortgezet) speciaal en voortgezet onderwijs aan leerlingen met een beperking heeft voor haar werknemers een toegezegd-pensioenregeling. Hierdoor hebben werknemers op de pensioengerechtigde leeftijd recht op een pensioen dat is gebaseerd op het gemiddeld verdiende loon berekend over de jaren dat de werknemer pensioen heeft opgebouwd. De verplichtingen, welke voortvloeien uit deze rechten van haar personeel, zijn ondergebracht bij het ABP. De Onderwijsspecialisten betaalt hiervoor premies waarvan een deel door de werkgever wordt betaald en een deel door de werknemer. De aan de pensioenuitvoerder te betalen premie (werkgeversdeel) wordt als last in de staat van baten en lasten verantwoord. Te betalen premie dan wel de vooruitbetaalde premie per jaareinde wordt als overlopend passief respectievelijk overlopend actief verantwoord. De pensioenrechten worden jaarlijks geïndexeerd, indien en voor zover de dekkingsgraad van het pensioenfonds (het vermogen van het pensioenfonds gedeeld door haar financiële verplichtingen) dit toelaat.

De dekkingsgraad van het pensioenfonds is 98,8 % (bron: website www.abp.nl maart 2017). De kritische dekkingsgraad bedraagt 88%. De Onderwijsspecialisten heeft geen verplichting tot het voldoen van aanvullende bijdragen, in geval van een tekort bij het pensioenfonds, anders dan het effect van hogere toekomstige premies. De Onderwijsspecialisten heeft daarom alleen de verschuldigde premies tot en met het einde van het boekjaar in de jaarrekening verantwoord.

De Staat van Baten en Lasten

Baten en lasten worden toegerekend aan het boekjaar waarin de prestatie is geleverd c.q. waarop de prestatie betrekking heeft. De geormerkte rijksbijdragen en de meerjarige doelsubsidies worden gedurende de in de betreffende regeling opgenomen periode in de exploitatierekening verantwoord voor zover daadwerkelijk kosten gerealiseerd zijn.

Baten uit hoofde van Europese subsidies worden eerst als gerealiseerd aangemerkt nadat de subsidieafrekening is vastgesteld en goedgekeurd door Het Agentschap voor Europese subsidies. Bij de vaststelling van de opbrengsten wordt rekening gehouden met een her controle door de Europese Commissie tot 10 jaar na eerste toekenning.

Het Kasstroomoverzicht

Het kasstroomoverzicht is opgesteld volgens de indirecte methode. Hierbij worden de kasstromen afgeleid uit de staat van baten en lasten en de mutaties in de balansposten ultimo boekjaar. Items die geen invloed hebben op de kasstromen worden niet meegenomen.

3.2 Balans (na resultaatbestemming)

ACTIVA	31-dec-16	31-dec-15
vaste activa		
Materiële vaste activa		
4.1 Inventaris en apparatuur	€ 2.441.514	€ 2.671.237
4.1 Overige materiële vaste activa	- 1.683.941	- 1.597.236
	€ 4.125.456	€ 4.268.472
vlottende activa		
Vorderingen		
4.2.1 Debiteuren	€ 1.496.840	€ 1.053.284
4.2.2 Ministerie van OCW	- 2.287.283	- 2.439.281
4.2.3 Overige vorderingen	- 201.819	- 2.033.000
4.2.4 Overlopende activa	- 207.633	- 617.017
	€ 4.193.575	€ 6.142.582
Liquide middelen	€ 19.877.472	16.885.967
Totaal Activa	€ 28.196.503	€ 27.297.021

PASSIVA	31-dec-16	31-dec-15
<i>Eigen vermogen</i>		
4.4.1 Algemene reserve	€ 5.816.706	€ 5.823.444
4.4.2 Bestemmingsreserves publiek	- 5.463.136	- 5.463.136
4.4.3 Bestemmingsfonds privaat	- 949.188	- 939.188
	€ 12.229.030	€ 12.225.768
<i>Voorzieningen</i>		
4.5.1 Onderhoudsvoorziening	€ 4.450.339	€ 3.964.774
4.5.2 Overige voorzieningen	- 2.261.066	- 2.586.423
	€ 6.711.405	€ 6.551.197
<i>Langlopende schulden</i>		
4.5.3 Investeringssubsidies	€ 831.103	€ 551.514
	€ 831.103	€ 551.514
<i>Kortlopende schulden</i>		
4.6.1 Crediteuren	€ 1.093.972	€ 1.036.203
4.6.3 Belasting, premies, sociale verzekeringen	- 1.668.390	- 1.851.080
4.6.4 Pensioenen	- 393.743	- 422.100
4.6.5 Overige schulden	- 659.363	- 376.530
4.6.6 Overlopende passiva	- 4.609.497	- 4.282.629
	€ 8.424.965	€ 7.968.542
Totaal Passiva	€ 28.196.503	€ 27.297.021

3.3 Staat van baten & lasten

Staat van baten & lasten	Begroot		
	2016	2016	2015
Baten			
5.1 Rijksbijdrage	€ 48.121.477	€ 46.260.212	€ 49.069.196
5.2 overige overheidsbijdragen en -subsidies	648.117	495.704	494.480
5.3 Overige baten	- 1.650.785	- 650.000	- 784.389
Totaal Baten	€ 50.420.379	€ 47.405916	50.348.065
Lasten			
5.3 Personele lasten	€ 38.743.187	€ 37.812.884	€ 38.093.790
5.4 Overige personeelskosten	- 2.300.471	- 1.718.936	- 3.647.669
5.5 Personeels en arbeidsmarktbeleid	- 1.057.628	- 596.186	- 1.108.333
5.6 Afschrijvingen	- 1.112.430	- 1.110.126	- 1.074.382
5.7 Huisvestinglasten	- 3.150.741	- 3.277.399	- 2.934.280
5.8 Overige lasten	- 4.066.434	- 2.679.385	- 3.540.489
Totaal lasten	€ 50.430.891	€ 47.194.916	€ 50.398.943
Saldo Baten & Lasten	€ -10.512	€ 211.000	€ -50.878
5.9 <i>Saldo financiële baten en lasten</i>	€ 13.774	€ 85.000	€ 74.422
Resultaat	€ 3.262	€ 296.000	€ 23.544

3.4 Kasstroomoverzicht

Kasstroom overzicht	2016	2015
<i>Kasstroom uit operationele activiteiten</i>		
- Saldo van baten en lasten, aanpassingen voor:	€ -10.512	€ -50.878
<i>Afschrijvingen</i>	- 1.097.138	- 1.093.363
<i>mutatie voorzieningen</i>	- 160.207	- 363.782
	€ 1.257.345	€ 1.457.145
- Veranderingen in vlottende middelen		
<i>Vorderingen</i>	- 1.949.007	- 2.649.210
<i>Schulden</i>	- 736.012	- 1.004.190
	2.685.019	-1.645.020
Totaal kasstroom uit operationele activiteiten	€ 3.931.852	€ -238.753
<i>Kasstroom uit bedrijfsoperaties</i>		
- ontvangen interest	€ 13.774	€ 74.422
- betaalde interest en bankkosten	-	-
Totaal kasstroom uit bedrijfsoperaties	€ 13.774	€ 74.422
<i>Kasstroom uit investeringsactiviteiten</i>		
- investeringen materiële vaste activa	€ -982.174	€ -985.542
- desinvesteringen materiële vaste activa	- 28.053	- 6916
- mutaties eigen vermogen	-	-
Totaal kasstroom uit investeringsactiviteiten	€ -954.121	€ -978.627
<i>Kasstroom uit financieringsactiviteiten</i>		
- toename langlopende schulden	€	€
- aflossing langlopende schulden	-	-
Totaal kasstroom uit financieringsactiviteiten	€ 0	€ 0
<i>Liquide middelen</i>		
- Beginstand liquide middelen	€ 16.885.967	€ 18.028.925
- mutatie liquide middelen	- 2.991.505	- 1.142.958
Totaal	€ 19.877.472	€ 16.885.967

3.5 Toelichting balans

3.5.1 Materiële vaste activa

De omvang van de materiële vaste activa per 31 december 2016 bedraagt € 4,1 miljoen. De materiële vaste activa omvatten met name meubilair en inrichting van scholen. Daarnaast worden onderwijsleermiddelen, automatiseringsapparatuur, installaties en bedrijfsauto's geactiveerd. De bedrijfsauto's betreffen de vervoermiddelen van de onderhoudsdienst. De materiële vaste activa zijn als volgt te specificeren:

	aanschafwaarde 31-12-2015	cumulatieve afschrijvingen 31-12-2015	boekwaarde 1-1-2016	investering 2016	desinvestering 2016	afschrijvingen 2016	boekwaarde 31-12-2016
Machines en installaties	244.213	-207.033	37.180	7.398	4.196	-3.552	43.935
Meubilair en overige inrichting	4.292.164	-2.737.150	1.555.014	211.667		265.403	1.501.278
Inventaris beheer	2.674.657	-1.595.613	1.079.044		23.857	158.885	896.302
Hardware	5.868.170	-4.496.471	1.371.699	696.661		576.660	1.491.700
Onderwijsleerpakketten	1.890.003	-1.664.466	225.537	66.448		99.744	192.241
Bedrijfswagens	24.425	-24.425					
Telefooncentrale	3.142	-3.142					
TOTAAL	14.996.773	-10.728.301	4.268.472	982.174	28.053	1.097.138	4.125.456

De investeringen in 2016 bedragen bijna € 1,0 miljoen (vorig jaar € 1,0 miljoen). Daarvan heeft ruim 60% betrekking op investeringen in de ICT infrastructuur en lesgebonden ICT-voorzieningen. Daarnaast is sprake van investering in vervangende huisvesting in Deventer en vervangingsinvesteringen van technisch afgeschreven activa.

3.5.2 Vorderingen

De vorderingen per 31 december 2016 bedragen € 4,2 miljoen en zijn als volgt te specificeren:

Overzicht vorderingen	31-dec-16	31-dec-15
Debiteuren	€ 1.496.840	€ 1.053.284
Ministerie OCW	- 2.287.283	- 2.439.281
Overige vorderingen	- 201.819	- 2.033.000
Overlopende activa	- 207.633	- 617.017
Totaal	€ 4.193.575	€ 6.142.582

In de volgende paragrafen worden de vorderingen nader toegelicht.

3.5.2.1 Debiteuren

Per 31 december 2016 bedragen de debiteuren in totaal € 1.496.840. De debiteuren betreffen voor het merendeel vorderingen op ketenpartners als collega onderwijsinstellingen, gemeenten en instellingen voortkomend uit samenwerking op het gebied van personele inzet en huisvesting. Het betreft onder meer vorderingen op samenwerkingsverbanden PO en VO, revalidatiecentrum Klimmendaal en 's Heerenloo. Veruit het merendeel van de vorderingen heeft een afloop in het eerste kwartaal 2017.

Voor mogelijke oninbaarheid is een voorziening getroffen van € 41.000.

3.5.2.2 Ministerie van Onderwijs Cultuur & Wetenschappen

De vordering op het Ministerie van OCW betreft nog te ontvangen voorschotten op toegekende subsidies. De maandelijkse bevoorschotting van het Ministerie loopt achter bij de aan een kalenderjaar toe te rekenen opbrengsten. De bevoorschotting in de periode augustus - december blijft achter bij de toekenning. Deze achterstand wordt in de eerste maanden van het volgende jaar ingelopen. De vordering per 31 december 2016 bedraagt € 2,3 miljoen.

3.5.2.3 Overige vorderingen

De overige vorderingen bedragen € 201.000 en zijn als volgt te specificeren:

Overzicht overige vorderingen	31-dec-16	31-dec-15
Gemeenten	€ 144.762	€ 540.342
Projecten	- 57.057	- 206.303
Rekening courant PU cluster IV	0	1.286.355
REC Groot Gelre	-	-
Totaal	€ 201.819	€ 2.033.000

De vorderingen op gemeenten bestaan voor het merendeel uit voorgeschoten uitgaven voor herhuisvesting en verbouwing van scholen. De voorgeschoten uitgaven worden periodiek in rekening gebracht bij de betrokken gemeenten en zijn gebaseerd op te voren gemaakte afspraken.

De vordering gemeenten per 31 december is als volgt opgebouwd:

Overzicht opbouw vorderingen gemeenten			
Deventer	: IKC Borgele	€	112.880
Apeldoorn	: Ambelt	-	31.882
Totale vordering gemeente		€	144.762

De vorderingen uit hoofde van projecten betreft voorgeschoten bouwkosten ten behoeve van vervangende nieuwbouw voor school De Linde in Deventer. De nieuwbouw van het IKC is in het najaar van 2016 afgerond. Bouwkosten worden gedragen door de betrokken gemeente.

3.5.2.4 Overlopende activa

De overlopende activa bedragen per 31 december 2016 € 649.825 en zijn als volgt te specificeren:

Overzicht overlopende activa	31-dec-16	31-dec-15
Vooruitbetaalde kosten	€ 193.501	€ 160.693
Rente spaarvormen	- 3.122	- 37.982
Doorbelaste kosten medegebruik	-	- 37.507
Detachering	- 9.622	- 115.442
Groeibekostiging SWV	- 202.294	226.383
Overige	- -200.906	- 39.010
Totaal	€ 207.633	€ 617.017

Op basis van de herziene wettelijke uitgangspunten voor het bekostigen van tussentijdse groei is bijdrage voor tussentijdse instroom in rekening gebracht bij het plaatsende samenwerkingsverband. De overlopende activa zijn alle verrekend in het eerste kwartaal van 2017.

3.5.3 Liquide middelen

De liquide middelen per 31 december 2016 zijn als volgt samengesteld:

Overzicht liquide middelen	31-dec-16	31-dec-15
Kassen	€ 8.577	€ 11.008
Rekening courant banken	- 9.804.173	- 6.833.163
Spaarrekeningen; direct opeisbaar	- 10.064.722	- 10.041.796
Totaal	€ 19.877.472	€ 16.885.967

De liquide middelen staan ter vrije beschikking van De Onderwijsspecialisten.

3.5.4 Eigen Vermogen

Conform de richtlijnen voor de jaarverslaggeving (RJ 660) wordt binnen het eigen vermogen een onderscheid gemaakt naar privaat en publiek gevormd eigen vermogen. De samenstelling en het verloop van het eigen vermogen is als volgt samen te vatten:

Overzicht eigen vermogen	Stand per		Resultaat	Stand per		
	31-dec-15			31-dec-16		
Algemene Reserve						
- Algemeen	€	5.823.444	€ €	-6.738	€	5.816.706
Subtotaal algemene reserve	€	5.823.444	€ €	-6.738	€	5.816.706
Bestemmingsreserves publiek						
- BAPO	€	1.196.419	€ €		€	1.196.419
- reserve materialisatie nieuwbouw	-	861.855	- -		-	861.855
- reserve onderwijsvernieuwingen	-	2.502.749	- -		-	2.502.749
- reserve Passend Onderwijs	-	902.113	- -		-	902.113
Subtotaal bestaande reserve publiek	€	5.463.136	€ €	0	€	5.463.136
Bestemmingsreserves privaat						
- bestemmingsfonds privaat	-	939.188	- -	10.000	-	949.188
Subtotaal bestaande reserve privaat	€	939.188	€ €	10.000	€	949.188
Totaal Eigen Vermogen	€	12.225.768	€ €	3.262	€	12.229.030

In de volgende paragrafen worden de onderdelen nader toegelicht.

3.5.4.1 Algemene reserve

De algemene publieke reserve is opgebouwd uit de exploitatie-uitkomsten op personele en materiële subsidies, alsmede de subsidie voor Personeel- en Arbeidsmarktbeleid (Pamb). De algemene reserve per 31 december 2016 bedraagt € 5.816.706 en dient als buffervermogen. Het resultaat 2015 is toegevoegd aan de algemene reserve.

3.5.4.2 Bestemmingsreserves

Er wordt een onderscheid gemaakt naar bestemmingsreserves (vorming op initiatief van bestuurder) en bestemmingsfondsen (vorming op initiatief van een geldverstrekker). Per 31 december 2016 is alleen sprake van bestemmingsreserves.

Het betreft de volgende reserves:

Reserve duurzame inzetbaarheid

Deze bestemmingsreserve (voorheen BAPO) is vanwege de aangepaste regeling RJ660 in 2010 gevormd. De bestemmingsreserve heeft ten doel (cao bepaalde) vitaliteitsaanspraken van personeel toekomstig te borgen.

Reserve Onderwijsvernieuwing

Deze reserve is gevormd om onderwijs vernieuwende activiteiten te initiëren en te waarborgen, onafhankelijk van de financiële resultaten. De reserve wordt aangewend volgens een aanvraag- en toewijzingsreglement.

Reserve Passend Onderwijs

Deze reserve is gevormd vanwege de stelselwijzing Passend Onderwijs. Het stelsel impliceert een landelijke verevening van leerling plaatsing in het speciaal onderwijs. Voor de afbouw van de organisatie, vanwege deze verevening, is reservering van middelen noodzakelijk. Voorzien wordt een afbouw van de organisatie de komende jaren. Voor de afbouw van ambulante begeleiding vanwege het stelsel Passend Onderwijs is een voorziening gevormd.

Reserve materialisatie nieuwbouw

Deze reserve is gevormd ten behoeve van de inrichting van scholen bij vervangende nieuwbouw.

3.5.4.3 Bestemmingsfonds privaat

Op basis van in het verleden ontvangen legaten en giften, bedraagt het private vermogen ultimo 2016 € 949.188. Het privaat vermogen maakt deel uit van het buffervermogen van de instelling, maar is beschikbaar voor aanwending voor niet direct onderwijs gebonden investeringen, vernieuwingsactiviteiten en cofinanciering. De genormeerde rentebaten over de private reserve zijn in 2016 toegevoegd. Een batig saldo op de ouderbijdragen en kosten wordt normaliter toegevoegd aan de reserve. Het saldo van de ouderbijdragen minus de kosten was in 2016 per saldo verwaarloosbaar.

3.5.5 Voorzieningen

Het totaal aan voorzieningen per 31 december 2016 bedraagt € 6,7 miljoen en is als volgt te specificeren:

Overzicht voorzieningen	Stand per		Dotaties	Onttrekkingen / vrijval	Stand per			
	31-dec-15				31-dec-16			
Voorzieningen								
Voorzieningen onderhoud	€	3.964.774	€	1.098.943	€	613.378	€	4.450.339
<i>Overige:</i>								
- Passend Onderwijs	€	1.209.361	€		€	98.378	€	1.110.983
- Spaarverlof	-	386.251	-	2.170		8.377	-	380.043
- Vitaliteit	-	232.072	-			232.072	-	0
- Ambtsjubilea	-	758.739	-	80.300		68.999	-	770.040
Totaal voorzieningen	€	6.551.197	€	1.181.413	€	1.021.204	€	6.711.405

3.5.5.1 Onderhoudsvoorziening (looptijd > 5 jaar)

De voorziening wordt getroffen ter dekking van toekomstige onderhoudsuitgaven aan de gebouwen. Op basis van een 10-jarige onderhoudsplanning zijn de jaarlijkse lasten voor instandhouding berekend. In het najaar van 2015 is de onderhoudsplanning herijkt, gebaseerd op de huisvestingsvisie en de doordecentralisatie voor het buitenonderhoud. In de jaarlijkse exploitatiebegrotingen van de scholen wordt daarnaast rekening gehouden met klein onderhoud.

3.5.5.2 Overige voorzieningen

Voorziening Passend Onderwijs (looptijd 1-5 jaar)

De in 2010 gevormde voorziening Passend Onderwijs zal worden aangewend voor uitstroom bevorderende maatregelen, begeleidingskosten bij de reorganisatie vanwege de stelselwijziging Passend Onderwijs. In 2016 is € 98.378 onttrokken aan de voorziening. De onttrekking had betrekking op de kosten van het mobiliteitsbureau en de kosten van een aantal individuele begeleidingstrajecten.

Voorziening Ambtsjubilea (looptijd > 5 jaar)

Op grond van richtlijn RJ660 is ultimo 2016 een voorziening jubilea gratificaties opgenomen voor een bedrag van € 770.040.

Voorziening Vitaliteit (looptijd > 5 jaar)

Op grond van de cao 2014 is ultimo 2014 een nieuwe voorziening duurzame inzetbaarheid gevormd. De voorziening gold ter dekking van een cao verlofregeling, en is per 31 december 2016 komen te vervallen omdat medewerkers geen gebruik maken van de regeling.

Voorziening Spaarverlof (looptijd > 5 jaar)

De voorziening is ingesteld om de te verwachten lasten te kunnen bekostigen voor de vervanging van medewerkers, die de door hun gespaarde uren in de vorm van verlof opnemen. De reserve wordt gevoed op basis van meer gewerkte uren dan de norm jaartaak. Uren worden gewaardeerd tegen de werkelijke loonkosten.

3.5.5.3 Langlopende schulden

De langlopende schulden bestaan uit vooruit ontvangen investeringssubsidies van gemeenten vanwege de eerste inrichting. Op basis van de afschrijvingen van de geactiveerde investeringen voor eerste inrichtingen wordt de schuld jaarlijks verminderd met de afschrijvingslasten.

3.5.6 Kortlopende schulden

Het totaal aan kortlopende schulden per 31 december 2016 bedragen € 8,4 miljoen en zijn als volgt samengesteld:

Overzicht kortlopende schulden	31-dec-16	31-dec-15
Crediteuren	€ 1.093.972	€ 1.036.203
Belastingen & premies sociale verzekeringen	- 1.668.390	- 1.851.080
Pensioenen	- 393.743	- 422.100
Overige schulden	- 659.363	- 376.530
Overlopende passiva	- 4.609.497	- 4.282.629
Totaal	€ 8.424.965	€ 7.968.542

In de volgende paragrafen worden de kortlopende schulden toegelicht.

3.5.6.1 Crediteuren

De openstaande crediteuren per 31 december 2016 bedragen € 1.093.972. Het betreft alle reguliere handelscrediteuren en openstaande schulden vanwege samenwerkingsovereenkomsten met derden.

3.5.6.2 Belastingen & premies sociale verzekeringen

Per 31 december 2016 is de schuld uit hoofde van belastingen en premies sociale verzekeringen als volgt te specificeren:

Overzicht Belasting, premies en sociale verzekeringen	31-dec-16	31-dec-15
Loonheffing	€ 1.558.481	€ 1.735.296
Ziektewet / UWV-uitkeringen	- 87.227	- 91.829
Btw	23.153	23.265
Overige	- 471	- 690
Totaal	€ 1.668.390	€ 1.851.080

De schuld ziektewet/UWV uitkeringen betreft terug te betalen zwangerschapsuitkeringen aan het Ministerie van OCW. Deze is in 2016 niet geïnd.

3.5.6.3 Pensioenen

De schuld pensioenen per 31 december 2016 bedraagt € 393.743. Het betreft nog af te dragen pensioenpremies aan het ABP over 2016.

3.5.6.4 Overige schulden

Per 31 december 2016 zijn de overige schulden als volgt te specificeren:

Overzicht overige schulden	31-dec-16	31-dec-15
Projecten / Rekening courant Cluster IV	€	€
Uniek Sporten	- 0	- 27.702
Kunst & cultuurproject Provincie Gelderland	- 72.675	- 35.018
Ouderverenigingen & Overige	- 178.211	- 100.946
Nieuwe TLV middelen SWV	408.477	212.864
Totaal	€ 659.363	€ 376.530

De schulden uit hoofde van projecten betreffen in het bijzonder het project Uniek Sporten, voor zowel de eigen regio als landelijke activiteiten. Het kunst & cultuurproject van de Provincie Gelderland betreft een voortgezet project op basis van een subsidie voor de periode 2016-2018.

De nieuwe TLV middelen betreft de onderwijsbekostiging voor nieuw ingestroomde leerlingen over de periode 1 oktober 2015 tot 1 februari 2016.

3.5.6.5 Overlopende passiva

Per 31 december 2016 zijn de overlopende passiva als volgt te specificeren:

Overzicht overlopende passiva	31-dec-16	31-dec-15
<i>Nog te betalen:</i>		
- Salarissen	€ 16.032	€ 19.397
- Vakantietoelage	- 1.335.361	- 1.279.845
<i>Nog te besteden:</i>		
- Prestatiebox	€ 444.402	€ 461.470
- LECSO inzake Het Congres	- 54.255	- 74.269
- doelsubsidies gemeenten	- 324.575	- 250.943
- Cultuur educatie PO	- 45.816	
- ESF-gelden	- 865.913	- 604.263
<i>Overige:</i>		
- vooruit ontvangen gelden	€ 386.382	€ 695.187
- overige nog te betalen kosten	- 1.136.761	- 897.255
-		
Totaal	€ 4.609.497	€ 4.282.629

Te betalen salarissen betreft na te betalen onkostenvergoedingen over 2016 aan personeel. De reservering vakantietoelage betreft de verplichting op basis van opgebouwde rechten per 31 december 2016.

De specificatie van nog te besteden middelen betreft met name bevoorschotting op lopende projecten in het kader van het Europees Sociaal Fonds (ESF). Eerst na controle en vaststelling van de projecten worden de voorschotten als baten verwerkt. De middelen uit hoofde van de Prestatiebox betreft een doeluitkering die op basis van het meerjaren opleidingsplan tot besteding komt.

De gemeentelijke doelsubsidies betreffen vooruit ontvangen bouwbijdragen. De overige nog te betalen kosten per 31 december 2016 betreffen diverse nog te betalen kosten en vooruit ontvangen betalingen, waaronder kosten voor de accountant en voor inleen van personeel.

De nog te betalen kosten zijn als volgt samengesteld:

Overzicht nog te betalen kosten	
Energiekosten	€ 60.000
Detacheringen De Brouwerij	405.500
Reservering CAO inzake pensioenpremies	178.677
Driestroom inzake Lotus	80.551
Overige nog te betalen kosten	412.034
Totaal nog te betalen	€ 1.136.762

3.5.7 Niet in de balans opgenomen verplichtingen

Voor de komende jaren heeft De Onderwijsspecialisten zich aan de navolgende contracten geëngaat:

- Een huurcontract kopieerapparatuur voor alle scholen/sectoren gedurende vijf jaar, voor komend jaar is de verplichting in deze € 81.000.
- Twee bedrijfsauto's geleased voor een periode voor vijf jaar (ingangsdatum 2015).
- Een huurovereenkomst voor een kantoorlocatie aan de Vossenstraat tot 1 april 2023.

Een onderzoek van DUO van maart 2017 leidt mogelijk tot een correctie op de leerling telling van de brinnummers 01RE en 24HY. Dit kan tot een correctie op de toegekende onderwijsbekostiging over schooljaar 2014-2015 leiden voor de betrokken scholen.

De projecten in het kader van ESF actie 2015-2016 zijn in april 2017 per arbeidsmarktregio vastgesteld. De vaststelling leidt in 2017 tot een ESF bate van € 0,4 miljoen.

3.5.8 Verbonden partijen

De Stichting ter bevordering van basisonderwijs, speciaal onderwijs, (voortgezet) speciaal en voortgezet onderwijs aan leerlingen met een beperkingen en de Stichting Orthopedagogische Onderwijsinstellingen Arnhem en omstreken vormen een bestuurlijke personele unie. De kosten van het ondersteunend bedrijf worden toegerekend aan elk van de partners op basis van gemene rekening.

Het College van Bestuur van De Onderwijsspecialisten maakt deel uit van het bestuur van een zeventiental samenwerkingsverbanden in het kader van Passend Onderwijs. Omdat er geen sprake is van ingebracht vermogen en "power to control" vindt geen consolidatie plaats.

3.6 Toelichting Staat van Baten & Lasten 2016

In 2016 is een batig exploitatieresultaat van € 3.000 gerealiseerd, ten opzichte van een begroot resultaat van € -.

3.6.1 Rijksbijdrage

In 2016 is aan Rijksbijdragen € 48,1 miljoen (vorig jaar € 49,1) gerealiseerd. De Rijksbijdragen zijn als volgt te specificeren:

Overzicht Rijksbijdrage	2016	Begroting 2016	2015
3.1 Rijksbijdrage OCW			
- personeel	€ 37.467.491		€ 39.248.320
- personeels-/arbeidsmarktbeleid (Pamb)	- 1.000.447		- 1.571.751
- materieel	- 4.831.145		- 4.671.659
Totaal Rijksbijdrage	€ 43.299.083		€ 45.491.730
3.1.2 Overige subsidies OCW			
- niet-geoordeelde OCW	- 4.822.394	-	- 3.577.466
Totaal overige subsidies OCW	€ 4.822.394	€	€ 3.577.466
Totaal Rijksbijdragen	€ 48.121.477	€ 46.199.668	€ 49.069.196

De Rijksbijdrage is ten opzichte van het voorgaande jaar met 1,9% afgenomen. Vanwege een gewijzigde presentatie van opbrengsten van samenwerkingsverbanden zijn de opbrengsten hoger dan begroot.

Van de Rijksbijdrage 2016 heeft € 2,9 miljoen betrekking op VO-onderwijs. De verdeling PO en VO is als volgt te specificeren:

Specificatie Rijksbijdrage Passend Onderwijs en Voortgezet Onderwijs	Voortgezet Onderwijs	Primair Onderwijs
Lumpsumvergoedingen		
- Personeel	€ 2.925.734	€ 43.277.829
- Materieel	-	-
Totaal normatieve bijdragen OCW	€	€
Totaal overige subsidies OCW	-	-
Totaal	€ 2.925.734	€ 43.277.829

Conform de verantwoordingsrichtlijn "G" zijn de subsidies in het kader van de lerarenbeurs als volgt te specificeren:

Omschrijving Toewijzing	Toewijzing Kenmerk	Toewijzing datum	de prestatie is ultimo verslagjaar conform de subsidiebeschikking ?	
			Ja	Nee
Lerarenbeurs 2015-2016	706817	27-8-2015	X	
Lerarenbeurs 2016-2017	774963	25-7-2016		X
Lerarenbeurs 2016-2017	774909	25-7-2016		x
Lerarenbeurs 2016-2017	775131	25-7-2016		x
Lerarenbeurs 2016-2017	775482	25-7-2016		x
Lerarenbeurs 2016-2017	775403	25-7-2016		x
Lerarenbeurs 2016-2017	775389	25-7-2016		x
Lerarenbeurs 2016-2017	776310	25-7-2016		x
Lerarenbeurs 2016-2017	777049	25-7-2016		x
Lerarenbeurs 2016-2017	785654	25-7-2016		x
TOTAAL				

3.6.2 Overige overheidsbijdragen en subsidies

De baten zijn als volgt te specificeren:

Overige overheidsbijdragen en subsidies	2016	Begroting 2016	2015
3.2.1 Gemeentelijke bijdragen en subsidies			
- Overige gemeentelijke bijdragen en subsidies	€ 648.117	€ 495.704	€ 494.480
Totaal Rijksbijdragen	€ 648.117	€ 495.704	€ 494.480

3.6.3 Overige baten

In 2016 is € 1,65 miljoen gerealiseerd aan overige baten. De overige opbrengsten zijn als volgt te specificeren:

Overzicht overige baten	2016	Begroting 2016	2015
- Ouderbijdrage	€ 84.467	€ 51.050	€ 73.134
- ESF-opbrengsten	- 150.171	- 0	- 20.000
- Het Congres	- 0	- 0	- 20.935
- AWBZ bijdragen / bijdragen swv	-	-	0
- NAH centrum	- 229.435	- 385.000	- 232.794
Overige dienstverlening	1.186.712	- 360.570	437.526
Totaal	€ 1.650.785	796.620	€ 784.389

De ouderbijdragen betreffen bijdragen voor speciale activiteiten als zomerkampen en feestdagen. De subsidie voor gymzalen is feitelijk gelijk aan de voorgaande jaren.

In 2016 zijn de projecten in het kader van ESF-actie J vastgesteld. Lopende projecten betreft ESF actie 2014-2016.

Opbrengsten uit overige dienstverlening betreffen diverse doorbelaste kosten, waaronder overheveling van Rijksbijdragen bij herplaatsing van leerlingen binnen de personele unie en opbrengsten uit verhuur. Dit betreft met name doorbelaste huur, bijkomende kosten en facilitaire diensten van school gebonden gebruikruimten aan derden (met name Klimmendaal en MEE). Van de opbrengsten maakt een eerder ontvangen uitkering van REC Groot Gelre, groot € 366.000, deel uit. De uitkering is in 2016 aangewend ten behoeve van de verdere verbetering van de ICT-internet ontsluiting van scholen.

3.6.4 Personele lasten

Het totaal aan directe loonkosten 2016 bedraagt € 42,1 miljoen. Ten opzichte van 2015 zijn de loonkosten afgenomen met 0,7 miljoen. Er heeft in 2016 een cao aanpassing plaatsgevonden. De meerkosten van de nieuwe cao bedragen 2,4 procentpunt. De terugloop van de personele bezetting vereffent een deel van de meerkosten in 2016.

Specificatie personele lasten	2016	Begroting 2016	2015
4.1.1 Lonen en salarissen			
- Brutolonen en salarissen	€ 31.253.804	€ 37.812.884	€ 31.012.774
- Sociale lasten	- 4.137.281	- 0	- 3.903.360
- Pensioenpremies	- 3.731.159	- 0	- 3.673.700
Totaal Lonen en salarissen	€ 39.122.244	€ 37.812.884	€ 38.589.834
4.1.2 Overige personele lasten			
- dotaties personele voorzieningen	- -275.358	- -	- -203.475
- overige personele lasten	- 173.087	- -	- 94.552
- personeel niet in loondienst	- 1.938.733	- -	- 3.269.466
- Reiskosten woon-werk	- 270.105	- -	- 266.165
- Dienstreizen	- 193.904	- -	- 220.961
Totaal Overige personele lasten	2.300.471	1.718.936	3.647.669
Personeel en arbeidsmarktbeleid:			
- kosten ARBO	- 156.896	- 129.470	- 144.106
- congressen / seminars	- 98.852	- 28.416	- 117.727
- deskundigheidsbevordering	- 801.880	- 438.300	- 846.500
Totaal Personeel en arbeidsmarktbeleid	€ 1.057.628	€ 596.186	€ 1.108.333
4.1.3 Af: uitkeringen	- -379.057	- -	- -496.044
Totaal	€ 42.101.286	€ 40.128.006	€ 42.849.792

Vanwege een gewijzigde presentatie van de doorbelaste personeelskosten aan samenwerkingsverbanden zijn de gerealiseerde personeelskosten hoger begroot.

3.6.5 Bezoldiging bestuurders en toezichthouders

De bestuurlijke verantwoordelijkheid van de bestuurders betreffen de Stichting ter bevordering van basisonderwijs, speciaal onderwijs, (voortgezet) speciaal en voortgezet onderwijs aan leerlingen met een beperking en de Stichting Orthopedagogische Onderwijsinstellingen Arnhem en omstreken. De bestuurders zijn aangesteld binnen de Stichting ter bevordering van basisonderwijs, speciaal onderwijs, (voortgezet) speciaal en voortgezet onderwijs aan leerlingen met een beperking. De bezoldiging wordt op basis van afdrachten verrekend tussen de afzonderlijke stichtingen.

Per 1 januari 2016 worden de WNT-normen in het (primair) onderwijs vervangen door bezoldigingsklassen op basis van instellingskenmerken. Tot nu toe waren de WNT-maxima alleen gebaseerd op de sector waarin werd gewerkt en gold voor het primair onderwijs het laagste plafond van alle onderwijssectoren. In de herziene regeling wordt op basis van instellingscriteria een koppeling gelegd met de bestuurlijke complexiteit van de instelling. Het betreft de criteria 'totale baten', 'aantal leerlingen, deelnemers of studenten' en 'aantal gewogen onderwijssoorten of -sectoren'. Op ieder criterium kan een aantal complexiteitspunten worden behaald. Het totaal aantal complexiteitspunten is bepalend voor de indeling in een bezoldigingsklasse met een daaraan gekoppelde maximum bezoldiging. De bestuurlijke complexiteit van de instellingen is daarmee leidend voor de maximum bezoldiging van de bestuurder.

De regeling leidt voor De Onderwijsspecialisten tot een score van 14 complexiteitspunten. De score is als volgt samengesteld:

omzet klasse	6
aantal leerlingen	3
gewogen onderwijssoorten (so, vso, VMBO, HAVO, VWO)	<u>5</u>
	14

Op basis van de berekende score vallen De Onderwijsspecialisten in WNT klasse E, en bedraagt het WNT maximum 2016 € 152.000. De herziene regeling topfunctionarissen onderwijs impliceert dat het WNT maximum daalt ten opzichte van 2015. Toen bedroeg de maximale bezoldiging € 169.901.

Het individuele WNT-maximum voor de leden van de Raad van Toezicht bedraagt voor de voorzitter 15% en voor de overige leden 10% van het bezoldigingsmaximum, berekend naar rato van de duur van het dienstverband.

Bezoldiging topfunctionarissen

<i>bedragen x € 1</i>	W. Ludeke	H. Loeffen
Functie(s)	Voorzitter CvB	Lid CvB
Duur dienstverband in 2016	1/1 - 31/12	1/1 - 31/12
Omvang dienstverband (in fte)	1,0	1,0
Gewezen topfunctionaris?	nee	nee
Echte of fictieve dienstbetrekking?	echte	echte
Zo niet, langer dan 6 maanden binnen 18 maanden werkzaam?	ja/nee	ja/nee
Individueel WNT-maximum	152.000	152.000
Bezoldiging 2016		
Beloning	134.369	134.139
Belastbare onkostenvergoedingen	-	-
Beloningen betaalbaar op termijn	14.895	14.895
<i>Subtotaal¹</i>	<i>149.264</i>	<i>149.034</i>
-/- Onverschuldigd betaald bedrag	-	-
Totaal bezoldiging	149.264	149.034

Gegevens 2015		
Duur dienstverband in 2015	1/1 - 31/12	1/1 - 31/12
Omvang dienstverband 2015 (in fte)	1,0	1,0
Bezoldiging 2015		
Beloning	115.384	115.192
Belastbare onkostenvergoedingen	-	-
Beloningen betaalbaar op termijn	12.386	12.647
Totaal bezoldiging 2015	127.770	127.839
Individueel WNT-maximum 2015	169.901	169.901

De bezoldiging van de bestuurders vindt met ingang van 1 juli 2015 plaats conform de cao bestuurders PO. De WNT normering, gebaseerd op de PO classificatie, sluit in 2016 niet aan op deze cao. De WNT opgave 2015 is gecorrigeerd voor de werknemersbijdrage in de pensioenkosten en derhalve zijn de vergelijkende cijfers 2015 opgenomen exclusief deze bijdrage.

Overige rapportageverplichtingen op grond van de WNT

Naast de hierboven vermelde topfunctionarissen zijn er geen overige functionarissen die in 2016 een bezoldiging boven het individuele WNT-maximum hebben ontvangen. Er zijn in 2016 geen ontslaguitkeringen betaald aan overige functionarissen die op grond van de WNT dienen te worden vermeld, of die in eerdere jaren op grond van de WOPT of de WNT vermeld zijn of hadden moeten worden.

bezoldiging toezichthouders

Funcctie	Voorzitter of lid	Naam	Ingangsdatum dienstverband	Einddatum dienstverband	Beloning (op jaar-basis)
RvT	Voorzitter	De heer H. Luchtmeijer	01-08-2008	01-01-2018	€ 3.450
RvT	Lid	De heer C. Achterberg	22-06-2016	22-06-2024	€ 2.156,25
RvT	Lid	De heer C. Donker	01-01-2011	01-01-2019	€ 2.875
RvT	Lid	Mevrouw J. Pijl	22-06-2009	01-01-2018	€ 2.875
RvT	Lid	De heer D.H. van Uitert	01-01-2011	01-01-2019	€ 2.875
RvT	Lid	Mevrouw M. van Etteger	01-01-2012	01-01-2020	€ 2.875

3.6.6 Afschrijvingen

In 2016 bedroegen de afschrijvingslasten € 1,1 miljoen. De afschrijvingslasten zijn als volgt te specificeren:

Specificatie afschrijvingen	2016	Begroting 2016	2015
Bedrijfsauto's	€	€ 0	€ 0
Beheer inventaris	- 158.885	- 158.422	- 157.228
Hardware	- 576.660	- 591.478	- 563.318
Machines & installaties	- -3.553	- 6.626	- 7.227
Meubilair	- 265.403	- 261.895	- 262.076
Onderwijsleerpakketten	- 99.743	- 101.705	- 103.514
Subtotaal afschrijvingen	- 1.097.138	- 1.120.126	- 1.093.363
Afschrijving investeringssubsidies	- -10.043	- -10.000	- -18.004
Boekverlies cq winst	25.335	0	-977
Totaal	€ 1.112.430	€ 1.110.126	€ 1.074.382

De gerealiseerde afschrijvingen 2016 zijn vrijwel gelijk aan de begroting. Ten gunste van de afschrijvingskosten komt een vrijval uit toegekende investeringssubsidies.

3.6.7 Huisvestingslasten

In 2016 bedroegen de huisvestingslasten € 3,15 miljoen, € 0,2 miljoen meer dan gerealiseerd in 2015 door toegenomen kosten voor energie en onderhoud. De kosten zijn als volgt te specificeren:

Specificatie huisvestingslasten	2016	Begroting 2016	2015
Energie en heffingen	€ 628.675	€ 684.350	€ 570.906
Eenmalige huisvestingskosten de Toekomst	-	-	-
Huur gebouwen en overige kosten	- 388.458	- 600.750	- 430.495
Onderhoud gebouwen	- 1.539.960	- 1.427.099	- 1.346.338
Schoonmaakkosten	- 593.648	- 565.200	- 586.541
Totaal	€ 3.150.741	€ 3.277.399	€ 2.934.280

3.6.8 Overige lasten

De overige instellingslasten 2016 bedragen € 4,1 miljoen, inclusief de kosten van leermiddelen van € 782.250. De kosten zijn hoger dan begroot vanwege verslaggevingseisen met betrekking tot de verwerking van Prestatiebox middelen. Wordt afgezien van deze kosten dan hebben de overige lasten zich ontwikkeld conform verwachting. In 2015 bedroegen de overige lasten € 3,5 miljoen.

De overige lasten zijn als volgt te specificeren:

Specificatie overige lasten	2016	Begroting 2016	2015
Abonnementen	€ 28.649	€ 30.900	€ 41.196
Accountantskosten	- 40.881	- 0	- 29.478
Administratieve beheerskosten	- 176.752	- 202.700	- 188.049
Advies- en onderzoekskosten	- 289.485	- 187.000	- 331.610
Cadeau- en representatie	- 269.805	- 146.550	- 185.646
Communicatiekosten	- 502.488	- 148.800	- 146.908
Drukwerk (briefpapier etc.)	- 79.890	- 69.400	- 93.814
ESF-kosten	- 98.827	- 16.200	- 85.535
Huishoudelijke uitgaven	- 112.675	- 100.050	- 118.757
Kantinekosten	- 185.450	- 158.475	- 195.028
Kantoorartikelen	- 73.028	- 49.050	- 49.793
Kosten Het Congres	-	-	-
Lesmaterialen	- 782.250	- 737.350	- 734.257
Doorbelaste plaatsingskosten leerlingen	- 51.846	32.500	- 92.161
Dotatie voorziening dubieuze debiteuren	- 0	0	- 55.000
Onderhoud inventarissen	- 226.644	- 66.400	- 119.252
Onderhoud software en computerbenodigdheden	- 549.049	- 330.300	- 430.244
Overige instellingskosten	- 125.850	- 61.871	- 176.777
Contributies	- 135.392	- 134.417	- 146785
Porti	- 35.533	- 35.250	- 38.921
Reproductiekosten	- 202.573	- 86.900	- 155.994
Telefoon	- 99.367	- 85.290	- 125.284
Totaal	€ 4.066.434	€ 2.679.403	€ 3.540.489

De kosten van de accountant worden positief beïnvloed door de vrijval van een reservering uit voorgaande jaren. Het accountantskosten zijn als volgt te specificeren:

		2016		2015	
1	Controle jaarrekening	€	32.881	€	29.478
2	Overige controle werkzaamheden	-	8.000	-	
4	Niet controle diensten	-		-	
Totaal		€	40.881	€	29.478

3.6.9 Financiële baten

De financiële baten betreffen rentebaten over bancaire tegoeden. Er hebben in 2016 geen beleggingsactiviteiten plaatsgevonden.

4. Overige gegevens

4.1 Controleverklaring

(controleverklaring zie volgende pagina)

4.2 Resultaat

Het resultaat van € 3.262 is als volgt verwerkt in het eigen vermogen:

- Algemene reserve	€ -6.738 (onttrekking)
- Bestemmingsreserve Privaat	€ <u>10.000</u> (toevoeging)
Totaal mutatie eigen vermogen	€ 3.262

4.3 Gebeurtenissen na balansdatum

Er hebben geen gebeurtenissen plaatsgevonden die van invloed zijn op het beeld van de jaarrekening.

5. BIJLAGEN onderdeel uitmakend van de jaarrekening

5.1 Algemene instellingsgegevens

De Onderwijsspecialisten bestaat sinds 1 januari 2012 uit een personele Unie tussen 'Stichting ter bevordering van basisonderwijs, speciaal onderwijs, (voortgezet) speciaal en voortgezet onderwijs aan leerlingen met een beperking' voor cluster 3 onderwijs en 'Stichting Orthopedagogische Onderwijsinstellingen Arnhem en omstreken' voor cluster 4 onderwijs. Beide stichtingen hebben dezelfde Raad van Toezicht, College van Bestuur, ondersteunende diensten en het organisatie-onderdeel Dienstverlening. Gezamenlijke opereren zij vanuit de naam De Onderwijsspecialisten. Hiermee zijn de kwaliteiten van beide onderwijsinstellingen verenigd in één onderwijsorganisatie.

Statutaire naam: Stichting ter bevordering van basisonderwijs, speciaal basisonderwijs, voortgezet speciaal en voortgezet onderwijs aan leerlingen met een beperking.

De verkorte naam: *De Onderwijsspecialisten*.

De Stichting is opgericht bij notariële akte de dato 3 november 1994. De statuten zijn gewijzigd bij notariële akte van 4 juli 2006, 28 november 2008 en 27 december 2011.

De Stichting stelt zich ten doel zonder winstoogmerk onder andere de bevordering van basisonderwijs, speciaal basisonderwijs, voortgezet en speciaal voortgezet onderwijs op rooms-katholieke en protestants christelijke grondslag evenals openbaar onderwijs in het werkgebied, waarbij het onderwijsaanbod gericht is op een ieder kind en zoveel mogelijk aansluit op diens specifieke aanleg en behoeften.

Visie: Met onze specifieke kennis op het gebied van onderwijs en ondersteuning bieden we leerlingen in onze samenwerkingsverbanden met behoefte aan specialistische onderwijs-ondersteuning een breed aanbod aan speciale arrangementen. Dit bieden wij zowel op onze scholen als binnen het reguliere basis, voortgezet- en beroepsonderwijs. Wij onderscheiden ons vanwege onze geïntegreerde kennis op het gebied van onderwijs, gedrag en zorg. Daardoor zijn wij in staat oplossingen aan te reiken voor nagenoeg alle specifieke ondersteuningsvragen. We stemmen onze begeleiding af met ouders en partners in het regulier onderwijs, (jeugd) zorg of revalidatie. Wij zijn gericht op het vergroten van mogelijkheden van leerlingen, zodat zij volwaardig kunnen deelnemen in de maatschappij. Voor leerlingen met specifieke ontwikkelingsmogelijkheden en hulpvragen stimuleren we de ontwikkeling, zowel cognitief, lichamelijk als sociaal-emotioneel. Daarvoor bieden we onderwijs en een dienstenpakket aan, gecombineerd met betekenisvol praktijkleren en gericht op een toekomstige werkplek of baan. Onlosmakelijk is daaraan verbonden onze focus op wonen, werken, vrije tijd en burgerschap. Het onderwijs en de dienstverlening wordt aangeboden door hoog opgeleide professionals. Deze professionals zijn expert in het zoeken naar mogelijkheden om leren te stimuleren.

Missie: Wij zetten ons onvoorwaardelijk in voor de ontwikkeling van elke leerling. We nemen initiatief om samen met anderen ons doel te bereiken: voor elke leerling een volwaardige plek in de samenleving.

Samenstelling Raad van Toezicht

Voorzitter : De heer H. Luchtmeijer
Lid : De heer C. Achterberg
Lid : De heer C. Donker
Lid : Mevrouw M. van Etteger
Lid : Mevrouw J. Pijl
Lid : De heer D.H. van Uitert

Samenstelling College van Bestuur

Voorzitter : De heer W. Ludeke
Lid : De heer H.J.M. Loeffen

5.2 De organisatiestructuur

Binnen De Onderwijsspecialisten wordt gewerkt met een College van Bestuur en een Raad van Toezicht. Het College van Bestuur geeft leiding aan het centrale management. Het centrale management bestaat uit twee regiodirecteuren, de directeur Centrale Diensten en de directeur Dienstverlening.

Organisatiestructuur	Locatie	Naam	Functie
De Onderwijsspecialisten			
College van Bestuur	Arnhem	Dhr. W. Ludeke	Voorzitter
College van Bestuur	Arnhem	Dhr. H.J.M. Loeffen	Lid
Centrale Diensten	Arnhem	Dhr. T.C. Vos	Directeur
Dienstverlening	Arnhem	Dhr. L.J.C.M. ter Steeg	Directeur
<u>Regio's:</u>	Arnhem Oosterbeek Achterhoek Stedendriehoek Zuidwest Veluwe	Dhr. E. Klaassen Dhr. J. Lindemulder	Regiodirecteur
Scholen regio Zuidwest Veluwe			
De Toekomst VSO-ZML	Ede	Dhr. J. Schleedoorn	Directeur
De Wegwijzer SO-ZML	Ede	Dhr. C. Adriaansen	Directeur
De Blink SO, VSO ZML	Veenendaal	Dhr. B. Gorseling	Directeur
Scholen regio Arnhem			
Lichtenbeek SO-LG, SO-MG	Arnhem	Dhr. M. de Leeuw Mw. T. Buitenhuis	Directeur Directeur
S.G. Mariëndael VMBO, VSO-LG	Arnhem	Dhr. H. Borra Dhr. E. Elenga	Directeur
Het Prisma VSO-ZML, VSO-MG	Arnhem	Mw. N. Lahaye	Directeur
Scholen regio Oost Gelderland / Achterhoek			
Christoffelschool SO Didam	Didam	Mw. L. Lindeman	Directeur
De Ziep VSO-ZML Didam	Didam	Mw. M. Kleinpenning	Directeur
S.G. Mariëndael SO-MG Doetinchem	Doetinchem	Mw. H. Dahm	Directeur
Hamalandschool SO ZML Lichtenvoorde	Lichtenvoorde	Dhr. J. van de Weerd	Directeur
Anne Flokstraschool SO & VSO-ZML Zutphen	Zutphen	Dhr. R. Wartena	Directeur
Het Bariet (VSO)	Lichtenvoorde	Dhr. J. van de Weerd	Directeur
Scholen regio Stedendriehoek			
Het Kroonpad (V)SO-LG Apeldoorn	Apeldoorn	Dhr. F. Spiegelenberg	Directeur
De Linde SO en VSO-ZML Deventer	Deventer	Mw. J. Tijhuis	Directeur

5.3 Risico-inventarisatie

STRATEGISCH RISICO

	Risico	Beheersmaatregel	Berekend risico	Impact	Kans	weging	Kapitalisatie risico
- Accommodatie van krimp & groei	Onzekerheid over in- en uitstroom van leerlingen raakt 5% van de leerlingpopulatie .	Schaal van de organisatie maakt dat leerlingen, binnen de grenzen van thuis nabij onderwijs, gehergroepeerd kunnen worden en verplichtingen kunnen worden afgebouwd.	€ 835.800	5	4	60%	€ 501.480
			berekeningsgrondslag 5% leerlingpopulatie(150) ad bekostigingscategorie I) (€ 15.000) - /- afbouw formatie 12 groepen x 1,6 fte x 55K				
- Arrangeren van onderwijs (en zorg)	Mate van gespecialiseerde ondersteuning (gedrag, EMB) neemt toe, met complexe financiering , olopende kostprijs en complex ontwikkelperspectief .	Intensieve afstemming arrangementen met ketenpartners en ouders, zicht op kostprijsontwikkeling, ex ante en ex post.	€ 3.725.000	5	3	30%	€ 1.117.500
			berekeningsgrondslag o.b.v. 210 leerlingen onderwijs-zorg en bekost. cat III (€ 20.000) minus EMB en AWBZ gelden				
- Bedrijfsvoering	Onvoldoende bekostiging en /of adaptief vermogen met betrekking tot onderwijskwaliteit en randvoorwaardelijke organisatie (personeel, huisvesting, verslaglegging, ICT etc) kan continuïteit van de organisatie raken.	Ondersteunende bedrijf, planning & control en ao/ib . Bedrijfsmatige flexibele schil en specifieke gevormde bestemmingsreserves borgen het adaptief vermogen.	€ 4.900.000	5	1	10%	€ 490.000
			obv 10% totale exploitatiesom				
							€ 2.108.980

**OPERATIONEEL
RISICO**

- Duurzame inzetbaarheid personeel	Onvoldoende beschikbaarheid van competent en gekwalificeerd personeel. CAO biedt beperkte ruimte voor differentiatie en formatieve flexibiliteit. Personeelsverloop PO is relatief laag.	Het integraal personeelsbeleid agendeert en stuurt op duurzame mobiliteit en inzetbaarheid van gekwalificeerde medewerkers	€ 1.750.000	5	3	30%	€ 525.000
- Verander-agenda	Impact van de 'verander-agenda' (innovaties + fusies) legt beslag op de capaciteit en flexibiliteit van medewerkers extra en is een risico voor uitvoering van de reguliere activiteiten.	Er is verhoogde aandacht voor ziekteverzuim en werkdruk. De flexibele schil draagt ook bij aan opvang van tijdelijke knelpunten.	€ 350.000	4	3	30%	€ 105.000
- ICT & informatiehuishouding	Noodzaak tot, digitalisering geldt voor alle bedrijfs-processen. Kwetsbaarheid in termen van afhankelijkheid, privacy, kostenimpact en wet- en regelgeving neemt toe.	Organisatorische bundeling van ICT draagt bij aan ontwikkeling en beheersing van aandachtgebied. Twee jaarlijkse ICT audit.	€ 700.000	5	3	30%	€ 210.000
- Incidenten & crisis	Schoolomgeving is per definitie gevoelig voor crisis, daarbij kwetsbare cq vatbare doelgroep. Impact incidenten is groot.	Preventieve maatregelen waaronder veiligheids-cursussen, samenwerking met gedragswetenschappers en het protocol crisismanagement (De veilige school)					

op basis van loonkosten 50 fte voor de duur van 12 maanden

op basis van noodzaak externe ondersteuning 10 fte voor 6 maanden

op basis van eenmalige kosten ict systeemaanschaf en implementatie cq herstelkosten

PM

PM

€ 840.000

FINANCIIEEL RISICO

	Risico	Beheersmaatregel	Impact (kapitalisatie risico)	Kans	Berekend risico
- Continuïteit	De financiële continuïteit van de organisatie is niet geborgd.	De financiële bedrijfsvoering en positie voorziet in handhaving van financiële ratio's als solvabiliteit, current ratio en weerstandsvermogen binnen landelijk erkende bandbreedtes (commissie Don).	PM		PM
- Flexibiliteit	De organisatie kan zich onvoldoende aanpassen aan endogene en exogene ontwikkelingen		zie strategisch risico bedrijfsvoering	laag	-
- Innovatief vermogen	Onvoldoende beschikbaarheid van innovatief vermogen cq uitblijven van onderwijskundige innovatie en vernieuwing, leidt tot kwaliteitsverlies op lange termijn.	Een Innovatiefonds wordt duurzaam in stand gehouden, met een omvang van € 2,0 mio om innovatieve projecten te initiëren (Reserve Onderwijsvernieuwing)	€ 1.400.000	5 1 10%	€ 140.000
- Financiële verplichtingen korte termijn	De organisatie kan niet voldoen aan betaalverplichtingen op korte termijn en of verbindt zich onnodig.	Treasury beleid en de betaalorganisatie voldoen aan te stellen (wettelijke) eisen. Verplichtingenregistratie vraagt aandacht.	€ 4.900.000	5 1 10%	€ 490.000
obv 10% totale exploitatiesom					€ 630.000

**WET- EN
REGELGEVING**

- Compliance	Verkeerde interpretatie van (wijzigende) wet- en regelgeving kan leiden tot onjuiste registratie, verslaglegging en / of verantwoording.	Nadrukkelijk aandachtsgebied binnen corporate governance, externe toetsing door accountant & inspectie, verzekeraars en belastingdienst. Met belastingdienst is stelsel van horizontaal toezicht overeengekomen.	€ 1.050.000	5	1	10%	€ 105.000
- Administratieve lastendruk	Maatschappelijk/ politieke verwachtingen en vereisten met betrekking tot rekening & verantwoording nemen toe. Kosten- en tijdsbeslag van het onderwijzend personeel kan uit balans raken. Verantwoording kan verworpen tot een doel in plaats van een middel.	De organisatie neemt rol als "hitteschild", met genormeerde budgetquote (8%). Interne verantwoording geldt als middel tot verbetering kwaliteit van onderwijs, en niet anders.	€ 2.814.000	5	1	10%	€ 281.400
- Inconsistentie	Veranderende overheidsvisie heeft een grote impact op de bekostiging en inrichting in het (speciaal) onderwijs.	Betreft exogene factor, behoudens door participatie in landelijke branchevertegenwoordiging is mate van beïnvloeding beperkt.	€ 4.900.000	5	3	30%	€ 1.470.000
							€ 1.856.400
TOTAAL							€ 5.435.380